

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984

NOU 1984: 1

NOU

Norges offentlige utredninger

1984

Seriens redaksjon:

FORVALTNINGSTJENESTENE

TRYKNINGSKONTORET

1. Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene
1984.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
2. Utdanning for arbeid i kriminalomsorgen.
Justis- og politidepartementet
3. Frå informasjon til kulturarv.
Kultur- og vitenskapsdepartementet
4. Norsk Kartplan 3.
Miljøverndepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1984: 1

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984

RAPPORT NR. 2, 1983

fra

Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene

**Avgitt 21. desember 1983 til Forbruker- og
administrasjonsdepartementet**

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

1. FELLESTRYKK A.S. - OSLO 1984

ISBN 82-00-70878-0

FELLESTRYKK A.S. - OSLO 1984

Forord

Forbruker- og administrasjonsdepartementet ba i brev av 15.9.1983 Det tekniske beregningsutvalget om å ta opp arbeidet foran inntektsoppgjørene i 1984. Departementet forutsatte at utvalget skulle legge fram en foreløpig rapport i høst og en endelig rapport over årsskiftet.

Utvalget legger her fram den foreløpige rapporten. Den inneholder tilsvarende oversikter over utviklingen i inntekter, priser, konkurranseevne m.v. som tidligere rapporter har gitt. Kapitlet om prisene er noe utvidet. Det gir bl.a. en ajourført dekomponering av prisstigningen for de to siste årene sammenliknet med de anslag som ble lagt fram i utvalgets forrige rapport.

Siden forrige rapport har det skjedd et skifte i utvalget. Direktør Olav Magnussen har erstattet direktør Lars Aarvig som Norsk Arbeidsgiverforenings representant i utvalget.

Oslo, 21. desember 1983

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik

Øistein Gulbrandsen

Hans Haga

Bernhard Nestaas

Olav Magnussen

INNHold

	Side
Kap. 1. Inntektsutviklingen i 1983	5
1. Utviklingen for lønnstakere	5
2. Inntektsutviklingen i jordbruket	11
3. Utviklingen i disponibel realinntekt	11
Kap. 2. Prispolitikk og prisutvikling	17
1. Prispolitikk	17
2. Utviklingen i prisindeksene	18
3. Ajourført dekomponering av konsumprisveksten for 1982 og 1983	19
Kap. 3. Utviklingen i Norges konkurranseevne	22
1. Kursutviklingen for norske kroner	22
2. Lønnskostnadene i industrien	24
Kap. 4. Konjunktursituasjonen	28
1. Verdensøkonomien	28
2. Norsk økonomi	30

KAPITTEL 1

Inntektsutviklingen i 1983

1. UTVIKLINGEN FOR LØNNSTAKERE

I 1982 ble det på de fleste tariffområder inngått to-års-avtaler med bestemmelser som ga adgang til forhandlinger om eventuelle lønnsreguleringer ved vanlig revisjonstidspunkt i 1983.

Fra regjeringens side ble det foran årets oppgjør slik som foran oppgjøret i 1982, gitt uttrykk for at oppgjørene burde sees i sammenheng med skatteendringene. Videre la regjeringen bl.a. i Kontaktutvalget, fram beregninger som viste at det burde bli et moderat oppgjør i 1983 dersom vi skulle bevare den bedring i norsk industris konkurranseevne som kronejusteringene sommeren 1982 medførte.

I 1982 ble oppgjørene i LO/N.A.F.-området gjennomført forbundstvist. Imidlertid dannet verkstedsoverenskomsten og overenskomsten for hotell- og restaurantsektoren et mønster for de andre avtalene. I 1983 ble annetårsoppgjøret i LO/N.A.F.-området gjennomført som et samordnet oppgjør.

Den 8. mars overleverte LO sine krav til N.A.F. Partene kom ikke fram gjennom forhandlinger og oppgjøret gikk til mekling. Den 11. april la Riksmeklingsmannen fram et forslag for partene. Forslaget som senere ble godkjent av Representantskapet i LO og Centralstyret i N.A.F., hadde følgende hovedinnhold:

- et generelt tillegg på 40 øre pr. time fra 1. april 1983.
- lavlønnstillegg fra 1. oktober 1983 etter 85 pst.-garantien.

Lavlønnstilleggene ble i hovedsak gitt likt til samtlige arbeidstakere innenfor de enkelte tariffområdene og ikke i forhold til lønnsnivået i den enkelte bedrift, slik det følger av den opprinnelige 85 pst.-regelen. De samlede tilleggene ble dessuten i enkelte utsatte bransjer (hermetikkindustrien, hotell- og restaurantnæringen og endel bransjer innen tekoindustrien) satt noe lavere enn det som skulle følge av 85 pst.-regelen. Tilleggene varierte fra kr 0,06 pr. time i betongvarefabrikker til kr 2,75 pr. time i innenriks sjøfart. Tilleggene omfattet ca. 50—60 000 arbeidstakere.

For samtlige tariffområder i LO/N.A.F.-området som var omfattet av hovedforhandlingene, ble lavlønsreguleringen beregnet å slå ut med en lønnsøkning pr. 1. oktober på gjennomsnittlig 16,4 øre pr. time eller 0,4 prosent. Dette medfører en lønnsøkning på 0,1 prosent fra 1982 til 1983.

Den økonomiske rammen for LO/N.A.F.-oppgjøret ble beregnet til 7,7 prosent lønnsøkning fra 1982 til 1983. Foruten tariff tilleggene pr. 1. april og pr. 1. oktober, omfattet rammen lønnsoverhenget på 4,5 prosent fra 1982 og et bidrag med 2,5 prosent fra antatt lønnsglidning i 1983. Med jevn lønnsglidning gjennom 1983, vil det bety 5 prosent lønnsglidning fra 4. kvartal 1982 til 4. kvartal 1983. Lønnsglidningen fra 4. kvartal 1981 til 4. kvartal 1982 var 6,3 prosent.

Utslaget av de tariffmessige tillegg pr. 1. april og pr. 1. oktober svarer til en lønnsvekst på 0,7 pst. fra 1982 til 1983 for arbeidere i N.A.F.-bedrifter.

I den private sektor gikk også mange av oppgjørene utenfor LO/N.A.F.-området til mekling, men med få konflikter. I flere områder ble det gitt generelle prosenttillegg. Det ser foreløpig ut som lønnsveksten fra 1982 til 1983 på en del områder blir noe sterkere enn det partene selv la til grunn under oppgjørene.

For produksjonsarbeiderne (operatøransatte arbeidere) i Nordsjøen kom en etter mekling frem til et forslag som ble vedtatt av partene. Forslaget innebar et generelt tillegg på kr 1 240,— pr. år, eller 0,5 pst. Partene bygget på at rammen for oppgjøret skulle være en lønnsvekst på 7,7 pst. fra 1982 til 1983. Imidlertid kunne ikke partene bli enige om hvilke elementer som skulle medregnes innenfor rammen på 7,7 pst. Blant annet var de uenige om lønnsveksten som følge av ansiennitetsopprykk og beregningen av overhenget. Uenigheten på disse punktene ble først forsøkt løst gjennom et utvalgsarbeid mellom partene. Deretter ble spørsmålet bragt inn for en frivillig voldgiftsnemnd.

Nemnda bestemte at overhengsberegningene skulle fastsettes med utgangspunkt i faktisk ikrafttredelse av tariff tilleggene. Overhenget

ble således beregnet til 3,66 prosent. Videre bestemte nemnda at ansiennitetstillegg og opprykk i lønssystemet var lønnstillegg som skulle telle ved beregning av lønnsveksten. Nemnda anslo denne størrelsen til 3,75 pst. Pr. 1.10.83 vil det etter avtalen gis et nytt tillegg på kr 3 000.

I overenskomsten for matforsynings- og oljeboringsbedrifter er det på tilsvarende måte gitt kr 1 240,— pr. 1.4.1983 (40 øre pr. time tilpasset sokkelavtalene). Videre er det også innenfor disse områdene gitt kr 3 000 pr. 1.10. 1983.

På boreriggene og de andre flyttbare plattformene i Nordsjøen kom det til streik blant medlemmene i Rederiansatte Oljearbeideres Forbund (ROF). ROF og motparten, Norsk Offshoreforening, godtok etter ca. 2 ukers streik et forslag om frivillig voldgiftsnemnd. Denne nemnda fastsatte samme tillegg som de øvrige organisasjoner og Norsk Offshoreforening hadde kommet fram til gjennom mekling, dvs. 3,9 pst.

I den offentlige sektor — stat og kommune — kom en først fram til nye tariffavtaler etter mekling. Det generelle tillegget pr. 1. mai ble i gjennomsnitt 5,6 pst. i staten.

I kommunene, som har forholdsvis flere med lav lønn, utgjorde tillegget 5,7 pst. Tilleggene varierte fra 7,0 pst. på det laveste lønnstrinn til 2,9 pst. på toppen. I tillegg ble det avsatt et beløp til justeringer pr. 1. august både i kommunene og i staten. Pr. dato utgjorde rammen for disse justeringene 1,2 pst. i staten og 1,7 pst. i kommunene.

I N.A.F.'s lønnsstatistikk for voksne arbeidere i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, privat transportvirksomhet og oljevirksomhet var det en økning i den gjennomsnittlige timefortjenesten fra 2. kvartal 1982 til 2. kvartal 1983 på 9,2 prosent for menn og 11,8 prosent for kvinner. Som følge av at de forbundsvise tariffoppgjørene i 1982 ble avvirket såvidt sent og medførte betydelige etterbetalinger i 3. kvartal 1982 for timer arbeidet i 2. kvartal samme år, vil den faktiske lønnsøkningen i samme tidsrom være lavere. Korrigert for disse etterbetalingene var timefortjenestene i 2. kvartal 1983 6,9 prosent høyere for menn og 8,9 prosent høyere for kvinner i forhold til tilsvarende kvartal året før.

Lønnsglidningen er beregnet til 5,8 prosent for menn og 7,4 prosent for kvinner. Som andel av lønnsøkningene for voksne arbeidere i N.A.F.s kvartalstatistikk var lønnsglidningen dermed over 80 prosent av den totale lønnsutvikling i perioden. Dette har nok sammenheng med de forholdsvis moderate tariff tillegg-

gene i årets hovedoppgjør mellom LO og N.A.F., men bekrefter en trend for oppgjørene fra begynnelsen av 1970-årene. Mens lønns-glidningen fra 1972 til 1977 utgjorde ca. 44 prosent av økningen i timefortjenestene, utgjorde den i perioden 1980 til 1983 omlag 2/3.

I industrien eksklusive offshorevirksomhet har lønnsutviklingen vært noe mer moderat enn for arbeidere generelt de siste to årene. Fra 1981 til 1982 steg timefortjenesten for industriarbeidere med 10,3 prosent for voksne menn og 11,1 prosent for voksne kvinner, mens økningen for arbeidere totalt lå omlag 0,3—0,4 presentenheter over.

Fra 2. kvartal 1982 til 2. kvartal 1983 var imidlertid økningen for industriarbeidere 9,2 prosent for menn og 11,6 prosent for kvinner, omlag det samme som for arbeidere totalt. Etterbetalingene i 3. kvartal 1982 for timer arbeidet i 2. kvartal samme år var noe lavere i industrien, 86 øre for menn og 103 øre for kvinner. Korrigeres det for dette var den reelle økningen i timefortjenestene i industrien 7,4 prosent for menn og 9,0 prosent for kvinner.

For 3. kvartal 1983 foreligger den foreløpige lønnsindeks for industriarbeidere. Korrigert for etterbetalingene i 1982 ville lønnsindeksen vist en stigning på 7,2 prosent for menn og 8,1 prosent for kvinner. Lønns-glidningen ligger derfor fortsatt på et nivå rundt 6 prosent fra 3. kvartal 1982 til 3. kvartal 1983.

I 4. kvartal i år vil årets tariffrevisjon slå ut med en stigning i gjennomsnittlig timefortjeneste i lønnsstatistikken for industri med ca. 1,0 prosent fra tilsvarende kvartal året før. Regnes det med en lønns-glidning på 5—6 prosent i samme periode vil timefortjenesten for industriarbeidere stige med 6—7 prosent fra 4. kvartal 1982 til 4. kvartal 1983. Under denne forutsetning vil den gjennomsnittlige timefortjeneste for industriarbeidere stige med 8,4—8,7 prosent fra 1982 til 1983. Dette er 0,7—1,0 prosent høyere enn rammen for våroppgjøret. Forskjellen skyldes at lønns-glidningen har holdt seg om lag 1,0 prosent høyere i hele 1983 enn det som var forutsatt ved oppgjøret.

Lønns-overhenget inn i 1984 i industrien vil i så fall bli omlag 2,2—2,9 prosent.

I bygge- og anleggsvirksomheten steg den gjennomsnittlige timefortjeneste med 7,6 prosent fra 2. kvartal 1982 til 2. kvartal 1983.

Justert for etterbetalinger var økningen knapt 6 prosent. Det var sterkeste økning for byggevirkomheten med kr 5,40 pr. time eller 10,1 prosent. Over en 2-årsperiode har imidlertid både bygge- og anleggsvirkomheten hatt omlag samme økning i timefortjenestene og noe lavere enn for industrien totalt.

Utfra statistikken for de tre første kvartaler i år, kan lønnsveksten fra 1982 til 1983 anslås til ca. 6 pst. Det relativt lave anslaget har sammenheng med en sterk reduksjon i time-tallet for anleggsvirksomhet.

I tariffoppgjøret for landtransport som blant annet omfatter rutebilselskaper, grossistbedrifter, spedisjonsfirmaer, oljeselskaper m.v., viser statistikken i 2. kvartal en økning i timefortjenestene på 12 prosent for menn og 13,2 prosent for kvinner fra 2. kvartal 1982. På grunn av at kjennelsen i Rikslønnsnemnda i 1982 ikke forelå før 22. juli s.å., er det store etterbetalinger i 1982. Justert for disse er det en reell økning fra 2. kvartal 1982 til 2. kvartal 1983 på 5,5 prosent for menn og 7,6 prosent for kvinner. Lønnsveksten fra 1982 til 1983 kan anslås til knapt 8 prosent.

For funksjonærene i industri, bergverk, transportvirksomhet, bygge- og anleggsvirksomhet, oljevirksomhet og hotell- og restaurantvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedslønnen med 7,4 prosent for menn og 8,5 prosent for kvinner fra 1. september 1982 til 1. september 1983. For funksjonærer i ledende stillinger utgjorde tilsvarende stigning 7,2 prosent.

Utfra samme beregningsprinsipper som tidligere år har Beregningsutvalget anslått års-lønnsveksten fra 1982 til 1983 for alle funksjonærer i nevnte bransjer til 9,1 prosent og 8,5 prosent for ledende funksjonærer.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsførtjeneste for heltidsansatte med 9,4 pst. for menn og 11,4 pst. for kvinner fra april 1982 til april 1983. For heltidsansatt prosentlønnen serveringspersonale steg den gjennomsnittlige dagsförtjeneste med 8,1 pst. for voksne menn og 10,2 pst. for voksne kvinner fra perioden 1. november 1981—30. april 1982 til perioden 1. november 1982—30. april 1983. Fra 1. april 1983 ble det gitt et generelt tillegg på kr 0,40 pr. time. Videre ble det avtalt et garantitillegg på kr 1,40 pr. time fra 1. oktober 1983.

Gjennomsnittlig antas at tilleggene 1. april og 1. oktober slår ut i en lønnsøkning på 1,7 pst. fra 1982 til 1983. I tillegg kommer lønns-glidningen og overhenget fra 1982.

I forretnings- og sparebanker steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 13,8 pst. for menn og med 15,6 pst. for kvinner fra 1. september 1981 til 1. september 1982. Fra 1. mai 1983 ble det gitt et generelt tillegg på 4,6 pst.

I forsikringsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 12,5 pst. for menn og 14,3 pst. for kvinner fra 1. september 1981 til 1. september 1982. Fra 1.

mai 1983 ble det gitt et generelt tillegg på 4,2 pst.

I varehandel steg den gjennomsnittlige månedsförtjenesten med 11,4 pst. for menn og for kvinner med 11,8 pst. fra 1. september 1981 til 1. september 1982.

Fra 1. april 1983 ble det i tariffavtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Handel og Kontor gitt et generelt tillegg på kr 200,— pr. måned til alle arbeidstakere over 18 år. Tillegget antas å slå ut med en gjennomsnittlig lønnsøkning på 2,9 pst. fra 1. april.

I utenriks sjøfart steg månedsförtjenesten for voksne sjømenn med 11,0 pst. fra mars 1982 til mars 1983. Fra 1. mai 1983 ble det i avtalen mellom Norsk Sjømannsforbund og Skipsfartens Arbeidsgiverforening gitt et tillegg på kr 242,— pr. mnd. eller ca. 4 pst. Forhandlingene i høst resulterte i et tillegg på kr 160,— pr. måned fra 1. november 1983, og fra 1. mai 1984 er det avtalt et nytt tillegg på kr 160,— pr. måned. Oppgjøret har totalt en ramme på ca. 3,5 pst. For styrmenn og maskinister i utenriksfart ble det gitt et tillegg på ca. 3 pst. fra 1. mai 1983. Fra 1. november 1983 og 1. mai 1984 får disse to gruppene samme kronetillegg pr. måned som i avtalen mellom Norsk Sjømannsforbund og Skipsfartens Arbeidsgiverforening. Oppgjøret har en ramme på ca. 2,9 pst.

Lønnsstatistikken for oljevirksomheten er under utbygging. Siden 1975 har Statistisk sentralbyrå utarbeidet lønnsstatistikk for ansatte på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer og på forsyningsskip. Fra og med 1. kvartal 1982 omfatter kvartalstatistikken til Norsk Arbeidsgiverforening også arbeidere på operatørselskapenes faste installasjoner på norsk kontinentalsokkel. Næringsgruppen oljevirksomhet i denne statistikken omfatter nå offshorearbeidere i operatørselskaper og oljeboringsbedrifter samt offshorearbeidere i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, totalt om lag 4 000 arbeidere.

Etter N.A.F.'s kvartalstatistikk var timefortjenesten for oljevirksomheten offshore i alt i 2. kvartal 1983 inklusive overtid og diverse tillegg i gjennomsnitt kr 106,79 pr. time. Dette er en økning på ca. 14 prosent fra tilsvarende kvartal i 1982. Korrigert for etterbetalinger i 1982 er økningen 13,5 prosent. Harmonisering av lønnsnivået innen oljeboring førte til at lønnsnivået steg mye sterkere enn de enkelte tillegg alene skulle tilsi.

Overtid og diverse tillegg utgjorde ca. 40 prosent av den totale timefortjenesten. På grunn av lavere arbeidstid enn 40 timer pr. uke vil timefortjenesten omregnet til 40 timer pr. uke være ca. 10 kr lavere.

Innenfor gruppen offshorearbeidere i N.A.F.s kvartalstatistikk er det oljeproduksjons- og oljeboringsbedriftene som har det høyeste lønnsnivået og den sterkeste lønnsveksten. Denne gruppen viser i 2. kvartal 1983 en timefortjeneste som er 14,6 prosent høyere enn i samme kvartal året før.

Blant ansatte på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 29,0 pst. fra desember 1981 til november 1982.

Fra 1. april 1983 ble det gitt et tillegg på 3,9 pst. til medlemmer i Sjømannsforbundet, Maskinistforbundet, Skipsførerforbundet og Styrmannsforeningen. Etter kjennelse i en frivillig voldgiftsnemnd, fikk medlemmer i Rederiansatte Oljearbeideres Forbund 3,9 pst. med virkning fra 16. juni 1983.

Blant sjøfolk ombord på forsyningskip steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 15,0 pst. fra mars 1982 til mars 1983.

Fra 1. mai 1983 ble det gitt et tillegg på ca. 4 pst. Fra 1. november 1983 og 1. mai 1984 gis

det et tillegg på kr 160 pr. måned, dvs. det samme som i utenriks sjøfart.

For arbeidstakere i statsforvaltningen viser lønnsstatistikken at gjennomsnittlig månedsfortjeneste pr. årsverk steg med 13,7 pst. fra 1. oktober 1981 til 1. oktober 1982. Justerings- og normeringsoppgjøret som ble gjennomført med virkning fra 1. oktober 1981 var ikke med i statistikkgrunnlaget pr. 1. oktober 1981. Effekten av dette oppgjøret er inkludert i tellingen for 1982, og vil derfor gi seg utslag som lønnsvekst etter 1. oktober 1981.

Ved tariffrevisjonen pr. 1. mai 1983 gav det anbefalte meklingsforslag et generelt tillegg på 5,6 prosent i gjennomsnitt for statstilsatte.

Som en del av den økonomiske ramme, ble det forutsatt at det skulle føres justerings- og normeringsforhandlinger som hever gjennomsnittslønnen med 0,5 pst. fra 1982 til 1983. Partene var enige om at disse justeringene skulle gjennomføres med virkning fra 1. august 1983 slik at lønnsøkningen på dette tidspunkt blir 1,2 prosent.

Ved tariffrevisjonen pr. 1. mai 1983 la partene denne rammen til grunn:

	Pr. 1. mai 1983	Pr. 1. august 1983	På årsbasis 1982—1983
Overheng fra 1982			2,9 %
Forventet glidning i 1983:			0,3 %
Tariff tillegg 1983:			
Tillegg på lønnstabellen	5,6 %		3,8 %
Justeringer og normeringer		1,2 %	0,5 %
	5,6 %	1,2 %	7,5 %

Arslønnsveksten vil variere mellom ulike grupper tilsatte. Foreløpige anslag som må tas med forbehold, gir disse tall for gruppene som inngår i beregningene over disponibel realinntekt i avsnitt 1.3:

	Gjennomsnittlig årslønn 1983 anslag kr	Vekst fra 1982 %
Kontorass./kontorfullm.	92 500	7,6
Fagarbeider i Televerket og NSB	104 700	7,1
Saksbehandlere ¹⁾	132 700	6,6
Ekspedisjonssjef/under- direktør/byråsjef	183 000	7,5

¹⁾ Omfatter førstesekretær, konsulent og førstekonsulent.

Den enkelte ansatte vil p.g.a. avansement o.l. kunne ha en sterkere lønnsvekst enn gjennomsnittet for sin gruppe.

Tilsatte i skoleverket fikk de samme lønsmessige forbedringer som statstilsatte pr. 1. mai 1983. Lønnsstatistikken viste en gjennomsnittlig vekst i månedsfortjenesten pr. årsverk for denne gruppen på 14,4 prosent fra 1. oktober 1981 til 1. oktober 1982. Justeringsoppgjøret pr. 1. oktober 1981 er inkludert i tellingen pr. 1. oktober 1982.

Lønnsstatistikken for kommuneansatte er under oppbygging. I følge Statistisk sentralbyrås statistikk steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for menn med 13,0 pst. og for kvinner¹⁾ med 12,7 pst. fra 1. oktober 1981 til 1. oktober 1982. Fra 1. oktober 1981 ble det gitt justerings- og normeringstillegg som i gjennomsnitt var forutsatt å gi en lønnsvekst på ca. 2 pst. Lønnsøkningen fra

¹⁾ P.g.a. endringer i statistikken har en for kvinner lagt til grunn stigningen for administrative funksjonærer og arbeidstakere i tjenesteytende stillinger. Disse omfatter ca. 90 pst. av alle kvinner som er med i statistikken i 1982.

oktober 1981 til oktober 1982 er noe sterkere enn justeringsoppgjøret i oktober 1981 og lønnsoppgjøret i mai 1982 skulle tilsi. Dette kan i hovedsak bare forklares ved en sterkere lønnsglidning enn vanlig og/eller ved at den faktiske rammen ved justeringsoppgjøret i oktober 1981 ble større enn 2 pst. Fra 1. mai 1983 ble det gitt et generelt tillegg som i gjennomsnitt slo ut med 5,7 pst. Fra 1. august 1983 ble det gjennomført justeringer som i gjennomsnitt ga en lønnsvekst på 1,7 pst.

Siden 1980 har Statistisk sentralbyrå utarbeidet statistikk for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting. Dette omfatter ansatte i virksomheter som driver med regnskapsføring, revisjon, databehandling, arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet. Dessuten er også ansatte innen teknisk virksomhet og annonse- og reklamevirksomhet med. Felles for de fleste bedriftene i denne statistikken, er at de ansatte ikke får sine lønninger regulert gjennom landsomfattende tariffavtaler. Lønnstilleggene følger imidlertid ofte lønnstilleggene i landsomfattende tariffavtaler, f.eks. mellom Handel og Kontor og Norsk Arbeidsgiverforening eller for offentlig ansatte.

Fra 1. september 1981 til 1. september 1982 steg gjennomsnittlig månedsførtjeneste med 12,7 pst. for menn og 13,5 pst. for kvinner.

I utvalgets rapport nr. 1 fra i år, var det en tabell over utviklingen i årslønn fra 1973 til 1982 for en del grupper. Beregningene som nå er ført fram til 1983 gjengis i tabell 1 a. De bygger på lønnsstatistikk for gruppene og på opplysninger om tariffoppgjør i de enkelte år. Det er sett bort fra at tariffoppgjørene ikke omfatter alle lønnstakere som dekkes av statistikken i en del av gruppene. Beregningsmåten fører til at fordelingen av veksten på de enkelte år er usikker, men sett over hele perioden faller tallene sammen med den utvikling som statistikken viser. Tallene for industriarbeidere og for ledende funksjonærer er de samme som nyttes ved beregninger over disponibel realinntekt i avsnitt 1.3.

En sammenlikning mellom grupper må gjøres med varsomhet. Den perioden som er valgt — ut fra statistiske hensyn — kan gi tilfeldige utslag. Andre perioder ville kunne gi et annet forhold mellom gruppenes gjennomsnittstall. Statistikkgrunnlaget kan være forskjellig fra gruppe til gruppe. De ulike veksttall må også ses i lys av ulike inntektsnivåer.

Utvalget vil spesielt peke på at tallene for lønnsveksten siste året — 1982—1983 — har forskjellig grunnlag. For industri, bygg- og anleggsvirksomhet og landtransport har vi statistikk for første halvår 1983. For industrien

har vi dessuten en foreløpig lønnsindeks for 3. kvartal. For funksjonærer i N.A.F.-bedrifter foreligger den årlige tellingen pr. 1. september. For utenriks sjøfart foreligger lønnsstatistikk for mars 1983.

Det foreligger ikke statistikk for noen del av 1983 for de andre gruppene. Lønnsvektstallene bygger stort sett på de rammer de ulike partene la til grunn ved oppgjørene i vår og på anslag over lønnsglidningen i år. Tallene for disse gruppene er derfor mer usikre, og tilsier spesiell forsiktighet ved sammenlikning av lønnsutviklingen siste år.

Utvalget regner med at den endelige rapport foran inntektsoppgjørene til våren vil gi lønnsvektstall for 1982—83 som bygger på 1983-statistikk for alle gruppene.

Tall fra innbetalinger av folketrygdavgift tyder på at lønnsveksten er sterkere enn de foreløpige anslagene gir inntrykk av.

I samarbeid med Skattedirektoratet utarbeider Statistisk sentralbyrå hver måned statistikk over innbetalt arbeidsgiveravgift til folketrygden. Beregningsgrunnlaget for arbeidsgiveravgift tilsvare stort sett utbetalt lønn, og disse oppgavene kan nyttes som supplement til den foreløpige lønnsstatistikken ved vurdering av anslag på lønnsutviklingen fra 1982 til 1983.

Innbetalt avgift i perioden januar—oktober 1983 beregnet av lønn utbetalt i 1983 lå 7,7 pst. over tilsvarende tall for 1982 i følge foreløpige oppgaver. I disse innbetalingstallene er avgift som kommer inn under den sentrale beregningen av arbeidsgiveravgift i stats- og trygdeforvaltningen ikke med.

Med virkning fra 1. januar 1983 ble avgiftsatsen i sone 2, 3 og 4 redusert med en prosentenhed, noe som er anslått å redusere veksten i påløpt arbeidsgiveravgift i alt med omtrent 1,4 pst. fra 1982 til 1983. På dette grunnlag kan veksten i avgiftsinnbetalingene hittil tilsvare en vekst i avgiftsgrunnlaget på vel 9 pst. En regner med at avgiftsinnbetalingene i perioden januar—oktober gjelder lønn utbetalt i månedene januar—august, men en vil understreke at forskyvninger i avgiftsinnbetalingene kan forekomme, og at sammenhengen mellom innbetalt avgift og utvikling i lønssummen er usikker.

Vekst i lønssummen kan skyldes vekst i lønn pr. årsverk og endring i antall utførte årsverk. For å kunne vurdere utviklingen i lønn pr. årsverk, må en ha holdpunkter for utviklingen i antall årsverk utført av lønnstakere i tilsvarende perioder. Det er usikkerhet knyttet til oppgaver over utviklingen i sysselsettingen. En har heller ikke oppgaver for tilsvarende periode som avgiftsinnbetalingene dekker, men er henvist til å sammenligne sys-

selsettingen i de tre første kvartaler i 1983 med sysselsettingen i tilsvarende periode i 1982. Samlet antall timeverk i følge arbeidskraftundersøkelsen (korrigert for endringer i antall med uoppgitt arbeidstid) lå 0,8 pst. lavere i de tre første kvartaler i 1983 enn i tilsvarende periode i 1982. Arsverkstallene inneholder både årsverk utført av selvstendige og av ansatte i stats- og trygdeforvaltningen. En har ikke godt grunnlag for å skille ut disse gruppene, men foreløpige anslag innebærer en nedgang i antall årsverk utført av selvstendige og en viss vekst i antall årsverk utført i stats- og trygdeforvaltningen. Med disse foreløpige anslag og basert på arbeidskraftundersøkelsens

oppgaver vil antall årsverk utført av lønnstakere i de tre første kvartaler i 1983 kunne ligge noe under tilsvarende tall for samme perioden i 1982. Med de forbehold som er nevnt kan således avgiftsinngangen hittil sammen med oppgavene over utførte årsverk tyde på en vekst i lønn pr. årsverk i de tre første kvartaler i år ekskl. stats- og trygdeforvaltningen på noe over 9 pst. sammenlignet med tilsvarende periode i 1982. Dette kan indikere at lønnsutviklingen også utenfor LO/N.A.F.-området har vært sterkere enn lagt til grunn under våroppgjørene, og at lønnsutviklingen for andre grupper i privat virksomhet således har vært sterkere enn tabellen antyder.

Tabell 1 a. Beregnet årslønnsvekst for noen grupper.

Ar	Industri- arbeidere	Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter		Bygge- virksomhet	Land- transport	Vare- handel
		I alt	Ledende			
1973—74	17,4	13,4	13,0	14,2	16,4	12,3
1974—75	19,9	17,6	13,9	16,9	23,3	18,3
1975—76	11,5	15,3	12,5	16,6	15,5	15,5
1976—77	8,9	11,8	10,0	12,0	10,0	10,3
1977—78	7,8	9,4	8,7	8,9	7,1	12,4
1978—79	2,9	3,1	2,5	1,8	5,3	2,0
1979—80	10,1	8,6	7,5	8,6	11,4	11,8
1980—81	10,1	12,8	11,8	9,9	10,3	10,7
1981—82	10,5	11,8	10,7	11,6	12,5	11,5
1982—83 ¹⁾	8,4	9,1	8,5	7	7,8	7
1973—83	175,3	189,7	156,2	174,5	206,4	186,5
Gj.snitt pr. år	10,7	11,2	9,9	10,7	11,8	11,1

Ar	Hotell og restau- rant ²⁾	Uten- riks sjøfart	Bank ³⁾		For- sikring	Stat		Kom- mune	Forret- nings- messig tjeneste- yting ⁴⁾
			I alt	Ledende		I alt	Ledende		
1973—74	11,1	12,5	13,3	10,3	12,0	12,3	10,4	11,9	—
1974—75	23,5	17,5	17,2	16,7	15,9	18,8	17,9	17,8	—
1975—76	15,1	16,9	9,2	7,4	12,1	11,8	8,8	14,7	—
1976—77	17,0	11,8	12,7	12,6	9,9	8,8	6,2	9,5	—
1977—78	6,1	7,0	10,9	10,3	9,6	8,2	6,2	8,5	—
1978—79	3,0	7,0	3,1	1,6	2,3	1,7	1,6	3,0	—
1979—80	13,9	8,3	12,2	10,2	12,0	9,6	10,0	10,3	—
1980—81	17,5	17,0	13,2	12,5	13,0	11,5	6,2	12,4	—
1981—82	10,5	7,0	13,2	10,7	12,8	12,3	8,0	12,1	13,2
1982—83 ¹⁾	6½	10	8	7	8	7½	7½	7½	7½
1973—83	218,0	195,0	190,1	156,2	176,5	163,7	120,1	176,4	—
Gj.snitt pr. år	12,3	11,4	11,3	9,9	10,7	10,3	8,2	10,7	—

¹⁾ Foreløpige anslag som bygger på forskjellig grunnlag for de ulike gruppene. Tall for innbetalt arbeidsgiveravgift tyder på at lønnsveksten blir sterkere enn disse anslag gir inntrykk av.

²⁾ Omfatter både måneds- og prosentlønte.

³⁾ Forretnings- og sparebanker.

⁴⁾ Lønnsstatistikk utarbeidet første gang pr. 1. september 1980.

2. INNTEKTSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET

Det lyktes ikke å komme fram til enighet mellom jordbruksorganisasjonene og staten om jordbruksavtale fra 1.7.1983, og saken ble sendt Stortinget til avgjørelse. Stortinget fastsatte inntektsrammen til 790 mill. kroner for avtaleåret 1983—84. (Jfr. Innst. S. nr. 297 for 1982—83.) Stortinget bestemte fordelingen slik at 58 pst. av oppgjøret ble tatt ut i høyere markedspriser og 42 pst. på bevilgninger over statsbudsjettet når virkningene av økte kraftførpriser medregnes.

Den beregnede inntektsveksten i jordbruket avhenger noe av hvilke inntektsbegrep og kilder som legges til grunn. I utvalgets rapport fra april 1983 ble det gitt tall fram til og med 1982 hentet fra normaliserte totalregnskaper, nasjonalregnskap og modellbruk.

For normaliserte totalregnskaper som forutsetter normal produksjonsutvikling, foreligger det regnskapstall fram til og med 1982. Etter disse regnskapene økte vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk med ca. 8¾ pst. fra 1981 til 1982. Beregnet arbeidsinntekt pr. årsverk (der beregnet vederlag til all kapital er trukket fra) økte med ca. 2 pst.

Nasjonalregnskapet gir tall for driftsresultatet i jordbruket fram til 1982. Avlingsvariasjoner fra år til år påvirker disse tallene. Driftsresultatet pr. årsverk økte med ca. 10½ pst. fra 1981 til 1982.

Partene er enige om å bruke beregninger for modellbruk i forhandlingssammenheng. I modellbrukene er det innarbeidet effektivitetsnormer. Etter Budsjettneemndas beregninger viser et veid gjennomsnitt for 24 modeller at beregnet arbeidsinntekt pr. årsverk ville ha økt med ca. 16 pst. fra 1981 til 1982 inklusive produktivitetsvekst, dersom markedet hadde vært i balanse ved de priser jordbruksavtalen forutsatte. Ved faktisk marked var tallet 9,4 pst. Differansen avspeiler kostnadene ved overproduksjonen, som reduserte inntektene pr. årsverk med ca. 4 900 kroner i 1982. Medregnet anslått virkning av tilleggene pr. 1.7. 1983 er veksten i gjennomsnittsinntekten for modellbrukene fra 1982 til 1983 ved balansert marked beregnet til ca. 3½ pst., inklusive produktivitetsvekst. Overproduksjonen er beregnet å redusere inntektene pr. årsverk med ca. 7 500 kroner i 1983.

Utvalget vil understreke at det ikke har tatt nærmere standpunkt til hvordan tallene ovenfor samsvarer med den faktiske inntektsutviklingen i jordbruket.

3. UTVIKLINGEN I DISPONIBEL REALINNTEKT

Beregningsutvalget har beregnet utviklingen i disponibel realinntekt — inntekter etter fradrag for skatt og korrigert for prisendringer — for industriarbeidere, industrifunksjonærer, lønnstakere i statlig virksomhet og pensjonister. Tall for inntektsutviklingen i 1983 er basert på foreløpige anslag. Utvalget vil legge fram sikrere opplysninger om den nominelle inntektsutviklingen i 1983 i sin endelige rapport foran inntektsoppgjørene i 1984.

De beregninger som er utført, gjelder følgende grupper:

- Lønnstakere med inntekt i 1982 på 80 000 kroner, 90 000 kroner, 100 000 kroner og 125 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter NAF's statistikk.
- Lønnstakere med inntekt i 1982 på 125 000 kroner, 150 000 kroner, 200 000 kroner og 250 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger etter NAF's statistikk.
- Trygdetakere.
- Lønnstakere med inntekt i 1982 som for utvalgte stillingsgrupper i staten og med en inntektsutvikling i 1983 som disse stillingsgruppene har hatt.

For andre enn trygdetakerne er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og to barn under 17 år. Den nominelle disponible inntekten beregnes ved at en trekker inntektskatter og trygdepemier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter frem til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med konsumprisindeksen. I kapittel 2 om prisutviklingen er prisstigningen fra 1982 til 1983 anslått til 8,5 pst.

I tillegg til disse skatte- og trygdeordninger er det innarbeidet virkninger av mer spesielle økonomiske ordninger som er innført i de senere årene og som i prinsippet vil påvirke utviklingen i kjøpekraften. Dette gjelder bl.a. virkninger av lettelsene i skattleggingen av boliger og bankinnskudd, fradragsrett for fagforeningskontingent, utvidning av sparing med skattefradrag og virkning av sykelønnsordningen. Det må understrekes at en rekke av de anslåtte virkningene som beregningsmessig er lagt frem for flere av disse ordningene, er usikre.

Endringer i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringer i den reelle inntekt inntektstakere har etter at skatten er betalt. Dette beregnes ved å korrigere veksten i den disponible inntekten for prisstigningen. Beregningene av skatten er foretatt under generelle forutsetninger. For den enkelte vil mer individuelle forhold være av betydning, f.eks. i hvilken utstrekning en har fradrag for gjeldsrenter eller andre fradrag utenom minste fradraget. For stønader har en bare tatt hensyn til barnetrygden.

Det er grunn til å understreke at endringene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullgodt uttrykk for endringene i en persons levestandard eller levkår, selv om den er en viktig levkårskomponent. Også fellesforbruket i form av undervisning, helsestell, sosiale ytelser og velferdstiltak fra arbeidsgiver utenom lønnsutbetalingene er av stor betydning for levkårene. Videre er ikke de valgte typehushold nødvendigvis representative for de mest vanlige husholdstyper.

Beregningene bygger på en rekke forenklede forutsetninger og må brukes med varsomhet. I utvalgets tidligere rapporter er gjort nærmere rede for de forutsetninger som er lagt til grunn og ulike forbehold som må tas ved bruken av tallene.

Lønnstakere i industrien

Fra 1982 til 1983 har en regnet med 8,4 pst. vekst i årslønn for voksne industriarbeidere i gjennomsnitt. For funksjonærer i ledende stillinger er det fra 1982 til 1983 regnet med en årslønnsvekst på 8,5 pst.

Tabell 1 b. *Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt 1970–1983 for lønnstakere i industrien.*

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,6	11,5	183,8	12,5
1977	230,5	8,9	202,2	10,0
1978	248,4	7,8	219,7	8,7
1979	255,9	2,9	225,2	2,5
1980	281,7	10,1	242,1	7,5
1981	310,2	10,1	270,7	11,8
1982	342,5	10,4	299,7	10,7
1983	371,3	8,4	325,2	8,5
1970–80		10,9		9,2
1980–83		9,6		10,3

Kilde: N.A.F.'s statistikk.

I tabell 1 c har en presentert utviklingen i disponibel realinntekt for utvalgte lønnstakergrupper i industrien: Ifølge tabellen vil begge de to utvalgte lønnstakergrupper få en oppgang i disponibel realinntekt i 1982–1983 i størrelsesorden 1–1¼ pst. for enslige. Oppgangen er litt sterkere på de høyeste inntektsnivåer enn på de lavere. Siden beregnet lønnsvekst er svært lik for de to gruppene med 8,4 pst. for lønnstakere med lønnsvekst som for industriarbeidere og 8,5 pst. for lønnstakere med lønnsvekst som ledende funksjonærer, skyldes den sterkere utviklingen for de sistnevnte endringer i skattesatsene mellom de to år. Utviklingen er gunstigere for lønnstakere som mottar barnetrygd en for lønnstakere uten barn.

Tabell 1 c. *Endringer i disponibel realinntekt 1970—83 for lønnstakere i industrien. Årlig prosentvis endring.*

Inntekt 1982	1970—1980 ¹⁾	1980—1981 ²⁾	1981—1982 ³⁾	1982—1983
<i>Med inntektsvekst som i gjennomsnitt for industriarbeidere:</i>				
80 000				
Enslig	1,7	— 1,2	— 0,7	0,9
Ektepar med 2 barn	2,2	— 1,0	—	1,6
90 000				
Enslig	1,7	— 0,4	— 0,7	1,0
Ektepar med 2 barn	2,1	— 0,6	— 0,1	1,6
100 000				
Enslig	1,5	0,1	— 0,7	1,3
Ektepar med 2 barn	1,9	— 0,1	— 0,1	1,8
125 000				
Enslig	1,0	1,4	— 0,6	1,3
Ektepar med 2 barn	1,7	0,7	— 0,2	2,1
<i>Med inntektsvekst som for ledende funksjonærer i industrien:</i>				
125 000				
Enslig	— 0,1	2,4	— 0,5	1,4
Ektepar med 2 barn	0,6	1,5	—	2,2
150 000				
Enslig	— 0,6	3,4	— 0,5	1,3
Ektepar med 2 barn	0,2	2,3	— 0,1	2,2
200 000				
Enslig	— 1,4	4,6	— 0,5	1,5
Ektepar med 2 barn	— 0,8	3,5	— 0,2	2,1
250 000				
Enslig	— 2,0	5,8	— 0,4	1,7
Ektepar med 2 barn	— 1,5	4,2	— 0,3	2,3

¹⁾ De inntektskorreksjoner som er spesifisert i tidligere rapporter, er innarbeidet. Det gjelder f.eks. endringer i sykelønnsordningen og lettelser i skatleggingen av boliger. Samlet for perioden 1970—80 utgjorde disse korreksjonene ca. 0,2 pst. pr. år.

²⁾ Endringene i reglene for skattefrie renteinntekter og sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

³⁾ Endringene i reglene for sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

Tabell 1 d. *Den nominelle utviklingen i trygdedes minstepensjon 1979—83.*

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,8
1972	123,7	8,5	125,5	8,0
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	259,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1980	311,7	11,8	328,6	11,1
1981	357,0	14,5	376,5	14,6
1982	399,8	12,0	423,0	12,4
1983	437,4	9,4	461,5	9,1
1970—80		12,0		12,6
1980—83		12,0		12,0

Tabell 1 e. *Endring i disponibel realinntekt 1970—83 for trygdede med minstepensjon. Årlig prosentvis endring.*

	1970—80	1980—81	1981—82	1982—83
Enslig	3,4	0,8	0,6	0,8
Ektepar	3,9	0,8	1,0	0,6

Pensjonister

Trygdetakernes inntekter er endret to ganger i 1983. Fra 1. januar ble grunnbeløpet hevet med 600 kroner til 21 800 kroner. Fra 1. mai ble det hevet ytterligere med 800 kroner til 22 600 kroner. På årsbasis er grunnbeløpet hevet med 8,1 pst.

Særtillleggssatsene ble 1. mai hevet med 2,5 prosentenheter til 51,5 pst. for enslige pensjonister. For hver av pensjonistekfellene ble satsen hevet med 1,5 posentenheter til 47,5 pst. eller 95 pst. samlet for ektepar.

Pensjonister har rett til særfradrag ved skatteligningen på 17 700 kroner i 1983. Særfradraget sammen med et eventuelt kommunalt tilleggssfradrag gjør minstepensjonene skattefrie. Disponibel inntekt for trygdede med bare minstepensjon blir dermed lik minstepensjonen. De gjennomsnittlige minstepensjoner i 1983 var på 34 153 kroner for enslige og på 55 248 kroner for ektepar. I 1982 var de på henholdsvis 31 228 kroner og 50 633 kroner. (Disse beløpene er beregnet ut fra gjeldende satser. Faktisk utbetaling kan bli marginalt høyere pga. avrunding av månedsbeløp.) Veksten i utbetalt pensjon fra 1982 til 1983 ble 9,3 pst. for enslige trygdetakere med bare minstepensjon og på 9,1 pst. for trygdet ektepar med minstepensjon.

Med en prisstigning fra 1982 til 1983 på 8,5 pst. vil trygdetakere som mottar bare minstepensjon ha vekst i disponibel realinntekt.

Fordi utgiftsforholdene varierer sterkt pensjonistene imellom vil de faktiske økonomiske forholdene for pensjonister med bare minstepensjon kunne vise store variasjoner.

Sett under ett er pensjonistenes inntektsutvikling preget av økninger i grunnbeløpet og av at en stadig større andel mottar tilleggspensjon. Gjennomsnittlig tilleggspensjon øker etter hvert som nye pensjonistkull kommer til. For pensjonister med minstepensjon vil også endringer i særtillegget påvirke utviklingen. Alt i alt er det grunn til å gå ut fra at pensjonistenes gjennomsnittlige disponible realinntekt har økt de siste årene.

Ser vi på den enkelte pensjonist med tilleggspensjon blir bildet endret. Deres pensjon øker i takt med grunnbeløpet, og dette beløpet økte med 8,1 pst. fra 1982 til 1983. Til sammenligning var konsumprisstigningen 8,5 pst., slik at realinntekten gikk svakt ned. Også disponibel realinntekt gikk svakt ned for pensjonister med tilleggspensjon.

Kommentarene ovenfor gjelder pensjonsytelser fra folketrygden. Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av andre pensjonsordninger, men beregningsutvalget har ikke vurdert ytelser fra disse.

Tabell 1 f. *Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt for utvalgte grupper i statlig virksomhet*

	Kontorass./ kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Førstesekr./ konsulent/ førstekons.	Ekspedisjonssjef/ underdirektør/ byråsjef	
	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring
1974	112,6	12,6	111,2	11,2		110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2		130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2		141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,5	8,8		150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,2	8,7	6,6	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,5	1,9	2,2	162,2	1,6
1980	201,6	12,5	193,0	10,6	7,8	178,4	10,0
1981	231,6	14,9	218,5	13,2	9,0	189,5	6,2
1982	260,4	12,4	244,9	12,1	11,7	204,7	8,0
1983	280,2	7,6	262,3	7,1	6,6	220,1	7,5
1973—80		10,5		9,8			8,6
1980—83		11,6		10,8			7,3
Gj.snittlig årslønn i 1982-kr	86 000		97 700		124 500	170 200	
Antall lønnstakere pr. 1.10.82	11 813		5 063		9 524	746	

Lønnstakere i offentlig virksomhet

Beregningsutvalget har også på vanlig måte foretatt beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere i statlig virksomhet med inntektsutvikling som for fire utvalgte grupper. Anslagene for den nominelle lønnsutviklingen i tabell 1 f bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå. En må være oppmerksom på at endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene vil bli påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene.

Beregningene over disponibel realinntekt

bygger på samme virkninger av skatter og på samme prisutvikling som beregningene for lønnstakere i industrien.

Beregningene som er gjengitt i tabell 1 g, viser at offentlige tilsatte i alle de valgte stillingsgrupper fikk en positiv vekst i disponibel realinntekt fra 1982 til 1983. Det vises for øvrig til kapittel 1 der usikkerheten ved lønnsanslag for disse grupper er nærmere omtalt. Veksten er svakere enn for ansatte i industrien på samme inntektsnivå.

Tabell 1 g. *Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet 1973—1983. Årlig prosentvis endring.*

	1973—1980	1980—1981	1981—1982	1982—1983
<i>Inntekt 86 000 kroner i 1982.</i>				
<i>Inntektsutvikling som for kontorassistent/kontorfullmektig:</i>				
Enslig	1,6	2,4	0,8	0,4
Ektepar med 2 barn	2,2	2,1	1,2	1,1
<i>Inntekt 97 700 kroner i 1982.</i>				
<i>Inntektsutvikling som for fagarbeider i Televerket og NSB:</i>				
Enslig	1,0	1,9	0,5	0,3
Ektepar med 2 barn	1,7	1,7	1,0	0,7
<i>Inntekt 124 500 kroner i 1982.</i>				
<i>Inntektsutvikling som for førstesekretær/konsulent/førstekonsulent:</i>				
Enslig	— 4,3 ¹⁾	0,8	0,1	0,2
Ektepar med 2 barn	— 2,3 ¹⁾	0,1	0,6	0,9
<i>Inntekt 170 200 kroner i 1982.</i>				
<i>Inntektsutvikling som for ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef:</i>				
Enslig	— 1,4	1,5	— 1,8	0,6
Ektepar med 2 barn	— 0,5	1,6	— 1,5	1,6

¹⁾ 1977—1980.

KAPITTEL 2

Prispolitikk og prisutvikling

1. PRISPOLITIKK

Etter en lang periode med omfattende offentlig prisregulering, herunder pris- og inntektsstoppen i 1978—79, la en fra årsskiftet 1980/81 om til en friere markedstilpasning av prisene.

Fra 3. august 1981 ble det imidlertid fastsatt midlertidige forskrifter om prisstopp. Bakgrunnen var bl.a. at prisstigningen i løpet av året var blitt sterkere enn det som var lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet for 1981. Prisstoppen var ett av flere tiltak som ble iverksatt for å unngå et indeksoppgjør høsten 1981. Prisstoppen ble opphevet fra 1. januar 1982.

I St.meld. nr. 59 for 1982—83 om retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1983 som i hovedtrekk er de samme som for året før, heter det bl.a. at prismyndighetene først og fremst skal bidra til å fremme en fri markedstilpasning, særlig ved tiltak som tar sikte på å motvirke konkurransereguleringer i næringslivet. Gjeldende forskrifter om meldeplikt for konkurransereguleringer og leverandørreguleringer og konkurransereguleringer av priser og avanser m.v. opprettholdes, men eventuelle endringer eller tilpasninger skal vurderes.

Også de unntak og dispensasjoner som er gitt fra forskriftene om konkurransereguleringer av priser og avanser, skal vurderes på ny med sikte på om grunnlaget for unntaket fortsatt er tilstede. Videre er også uttalt at andre konkurransereguleringer, herunder markedsdeling og eksklusivordninger bør vurderes og inngrep foretas dersom ordningen antas å ha skadelige virkninger.

Etter retningslinjene skal prismyndighetene undersøke pris-, fortjeneste- og konkurranseforholdene i næringslivet, og legge vesentlig vekt på å informere forbrukerne og næringslivet om aktuelle pris- og konkurranseforhold. Gir undersøkelsen grunn til det, skal prismyndighetene treffe tiltak for å bringe skadelige forhold til opphør. Det skal føres tilsyn med bedriftenes prisfastsetting, bl.a. gjennom midlertidige forskrifter av 17. desember 1981

om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser. Meldingene etter disse forskriftene skal i første rekke danne grunnlag for vurdering av prisutviklingen på ulike områder.

Med bakgrunn i retningslinjene er en rekke direkte prisreguleringer avvirket i løpet av 1982 og 1983. Dette gjelder bl.a. maksimalprisreguleringen for bensin, sement, brød, transport med lastebil, byggeprisforskriftene og forhandleravansen for bensin. Enkelte av ordningene er avløst av meldepliktsbestemmelser.

Etter lov av 7. juli 1967 nr. 13 om husleieregulering m.v. for boliger, sist endret 11. juni 1982, er den særskilte husleieregulering etter lovens kap. II begrenset til å gjelde Oslo, Bergen og Trondheim. Lovens kap. III gjaldt inntil nylig i 115 kommuner. Etter søknader fra kommunene er 40 kommuner nå unntatt. Det stedlige virkeområde her ventes ytterligere begrenset.

I medhold av husleiereguleringslovens § 17 er det gitt prisforskrifter for boliger i boligbyggelag, sist revidert 1. september 1983. Siden 1. september 1982 er 60 kommuner unntatt fra denne regulering. Forskriftene gjelder i dag i 41 kommuner. Det ventes ytterligere begrensning av det stedlige virkeområde også her.

Prisforskrifter for overdragelse og bortfeste av fast eiendom av 25. oktober 1974 ble opphevet ved kongelig resolusjon 27. mai 1983. Det vurderes nå innført midlertidige prisforskrifter om forhøyelse av festeavgifter.

Foruten den særskilte husleieregulering og maksimalprisene for boliger i boligbyggelag gjelder det i dag prisregulering for bl.a. kjøring med drosjebil, konsummelk og fløte, kjøtt og kjøttvarer og margarinprodukter.

En rekke dispensasjoner fra forskriftene av 1960 om konkurransereguleringer er gjennomgått, og en del er trukket tilbake. I tillegg er det i noen tilfelle grepet inn etter prisloven mot eksklusivitetsavtaler. Som eksempler kan nevnes bl.a. trelast, wallboard og ur.

2. UTVIKLINGEN I PRISINDEKSENE

Etter betydelig demping av prisstigningen gjennom 1978 og 1979, skjøt prisstigningen ny fart gjennom 1980 og 1981. Senere har prisstigningstakten avtatt igjen.

Den gjennomsnittlige prisstigning fra 1981 til 1982 var på 11,3 pst. I gjennomsnitt for de 11 første måneder i 1983 var konsumprisindeksen 8,5 pst. høyere enn for tilsvarende periode i fjor. Stigningstakten har avtatt gjennom året. For siste 12 mnd. målt fra november 1982 til november 1983 var prisstigningen således

7,0 pst. Beregningsutvalget anslår den gjennomsnittlige prisstigningen fra 1982 til 1983 til ca. 8,5 pst. Økte takster/avgifter og reduserte subsidier bidro både i 1982 og 1983 med anslagsvis 1,5— 2,0 prosentenheter til prisstigningen; noe mindre i 1983 enn i 1982. Se for øvrig tab. 1.

Tabell 2a viser utviklingen i konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor for perioden oktober 1982—oktober 1983 og tilsvarende periode året før.

Tabell 2 a. *Konsumprisindeksen — varer og tjenester etter leveringssektor.*

	Vekt ‰	Endring i pst.	
		oktober 1981— oktober 1982	oktober 1982— oktober 1983
Total	1 001,4	11,3	7,5
1. Jordbruksvarer	119,4	9,7	5,8
1.1 Mindre bearbeidde	73,2	8,4	6,0
1.2 Mer bearbeidde	46,2	11,4	5,4
2. Fiskevarer	13,7	11,7	7,6
3. Andre norskproduserte konsumvarer	346,8	11,5	7,2
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	114,7	16,2	10,2
3.2 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet ..	104,0	7,9	5,3
3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet	128,1	11,0	6,3
4. Importerte konsumvarer	237,9	8,4	7,3
4.1 Uten norsk konkurranse	127,9	9,7	9,9
4.2 Med norsk konkurranse	110,0	6,9	4,5
5. Husleie	95,1	12,9	8,2
6. Andre varer og tjenester	188,5	14,8	8,9
6.1 Med arbeidslønn som dominerende priskomponent	60,9	13,8	7,5
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	127,6	15,3	9,5

Kilde: Statistisk ukehefte.

Som det framgår av tabellen, var prisstigningen for jordbruksvarer lavere siste år enn forrige år. Andre norskproduserte konsumvarer steg også mindre siste 12 måneder enn tilsvarende periode året før. Spesielt for varer i undergruppa 3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser og 3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet, er nedgangen stor. Også siste år bidro importerte konsumvarer moderat til prisstigningen. For andre varer og tjenester var stigningen vesent-

lig lavere enn i fjor, men noe høyere enn gjennomsnittlig stigning i konsumprisindeksen i inneværende år.

Prisstigningen i Norge fra 1981 til 1982 var 3,5 prosentpoeng høyere enn tilsvarende tall for OECD-området. For 1983 vil Norge ifølge Salderingsproposisjonen komme ut med en prisstigning fra 1982 til 1983 som er ca. 3 prosentpoeng sterkere enn for OECD-området totalt.

Tabell 2 b. *Produsentprisindeksen. Stigning i pst.*

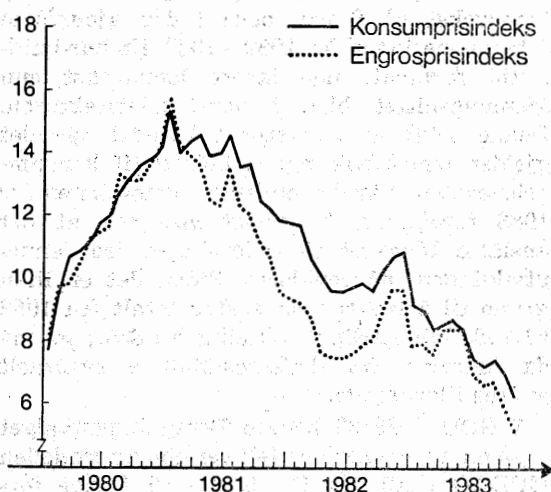
	Jan.—okt. 1982— jan.—okt. 1983	Okt. 1982— okt. 1983
Oljeutvinning og bergverksdrift	6,6	6,2
Industri	5,9	5,7
Næringsmidler, drikkevarer og tobakk	6,7	6,4
Tekstilvarer, bekledningsvarer, lær og lærvarer	3,3	3,1
Trevarer	4,2	4,9
Treforedling, grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	3,2	4,0
Kjemisk produksjon, mineralolje, kull, gummi og plastprodukter	5,5	1,1
Mineralske produkter	7,7	7,3
Metaller	10,3	17,0
Verkstedprodukter	4,8	4,2
Kraftforsyning	15,8	14,2
Totalt	6,9	4,4

Kilde: Statistisk ukehefte.

Siste år, målt over perioden oktober 1982—oktober 1983, steg produsentprisindeksen med 4,4 pst. (tabell 2b). I gjennomsnitt for de første 10 måneder i 1983 lå produsentprisindeksen 6,9 pst. høyere enn for tilsvarende periode i fjor.

Fig. 2.1. nedenfor viser en sammenstilling av konsumprisindeks (ekskl. tjenester) og engrosprisindeks for varer levert til konsum.

Fig. 2.1. *Engros- og konsumprisvekst. Konsumprisindeksen ialt ekskl. tjenester og engrosprisindeksen for varer levert til konsum. Prosent endring fra ett år tidligere.*

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Fra 1981 til 1982 var prisveksten på sisteleddsomsetning av konsumvarer 1,9 prosentpoeng høyere enn stigningen i engrosprisene på varer levert til privat konsum. Siden siste årsskifte har differansen i veksttakten i disse indeksene, regnet som stigning fra ett år tidligere vært betydelig mindre. I gjennomsnitt fra 1982 til 1983 vil det imidlertid fortsatt kunne bli en forskjell på 0,7 prosent.

3. AJOURFØRT DEKOMPONERING AV KONSUMPRISVEKSTEN FOR 1982 OG 1983

Under arbeidet med vårrapporten for 1983, NOU 1983: 23, ble det foretatt dekomponeringer for å anslå bidragene til prisstigningen fra de ulike faktorene på to måter — dels ved hjelp av MODIS IV og dels ved hjelp av MODAG A-modellen. For 1983 ble den detaljerte MODIS-dekomponeringen ikke offentliggjort i rapporten, men bare MODAG-dekomponeringer under ulike forutsetninger for lønnsveksten. Beregningsutvalget har nå foretatt nye ajourførte beregninger, hvor en i hovedsak har basert seg på de forutsetningene som ligger til grunn for Salderingsproposisjonen for budsjetterminen 1984.

I tabell 2c har en gjengitt anslagene som er basert på MODIS. Tabellen inneholder også den MODIS-dekomponeringen som ble foretatt våren 1983, men ikke offentliggjort i rapporten. Dekomponeringene er foretatt på en måte som svarer til prismodellen i MODIS IV. En del priser må anslås direkte utenfor modellen. Dette gjelder utenlandspriser og hjemmepriser som i hovedsak antas

bestemt av konkurranse fra utlandet, samt offentlig regulerte priser. Øvrige priser beregnes i modellen fra kostnadssiden. Endringene

i de enkelte komponentene, som er lønninger, produktivitet og driftsresultat pr. produsert enhet, anslås utenfor modellen.

Tabell 2 c. *Anslått dekomponering av konsumprisstigningen i 1982 til 1983. Prosentenheter.*

Bidrag til konsumprisstigningen fra varer levert fra sektor med	1981—82		1982—83	
	MODIS-dekomponering		MODIS-dekomponering	
	NOU 1983: 23	Ajourført anslag	Beregning våren 1983	Ajourført anslag
Internasjonalt bestemte priser	2,4	2,1	2,4	2,2
— priser på importerte varer	1,7	1,4	1,9	1,7
— priser på varer produsert i Norge for hjemme- markedet utsatt for utenlandsk konkurranse..	0,7	0,7	0,5	0,5
Offentlig regulerte priser	4,0	4,0	3,3	3,1
— jordbrukspriser	1,0	1,0	0,7	0,7
— priser på offentlig forretningsdrift	0,6	0,6	0,3	0,3
— elektrisitetspriser	0,5	0,5	0,5	0,5
— husleie	1,5	1,5	1,4	1,2
— øvrige offentlig regulerte priser	0,4	0,4	0,4	0,4
Kostnadsbestemte priser	4,3	4,6	2,5	2,6
— lønninger	2,7	2,7	1,8	1,7
— produktivitet	— 0,3	— 0,1	— 0,1	— 0,1
— driftsresultat	1,9	2,0	0,8	1,0
Avgifter og subsidier	0,6	0,6	0,6	0,6
— avgifter	0,4	0,4	0,5	0,5
— subsidier	0,2	0,2	0,1	0,1
Konsumprisindeksen i alt	11,3	11,3	8 ³ / ₄	8 ¹ / ₂

Tallene for 1982 i NOU 1983:23 var bygd på foreløpige regnskapstall, og det har senere skjedd en viss nedjustering av det anslåtte bidraget fra importprisveksten. Likeledes regner en med at produktivitetsutviklingen har vært noe mindre gunstig enn en la til grunn i vår.

Endringene i MODIS-dekomponeringen for prisveksten fra 1982 til 1983 siden i vår er i hovedsak knyttet til bidraget fra importprisene og husleien. Begge disse bidragene til prisveksten er blitt nedjustert på grunnlag av ny informasjon. Det knytter seg imidlertid fremdeles stor usikkerhet til anslagene.

Ved justeringen av tallene har Beregningsutvalget opprettholdt Nasjonalbudsjettets anslag på prisveksten totalt fra 1982 til 1983 på 8½ pst. og saldert mot bidraget fra driftsresultatene. Alle «feil» i de øvrige anslagene summerer seg derfor opp i anslaget for bidraget fra driftsresultatsutviklingen.

Som en teknisk forutsetning i MODIS-dekomponeringen i vår, baserte Beregningsutvalget seg på en total lønnsvekst på 8 pst. fra 1982 til 1983. Som det framgår av kapittel 1

foran, er anslagene for lønnsutviklingen samlet og for de ulike lønnstakergruppene fremdeles særlig usikre. Utvalget har som en teknisk forutsetning lagt til grunn en gjennomsnittlig lønnsvekst på 8 pst. også i den ajourførte dekomponeringen for 1982—1983. En har imidlertid forutsatt noe lavere lønnsvekst enn gjennomsnittet bl.a. i varehandelssektoren. Denne sektoren har stor vektandel når det gjelder lønnsutviklingens bidrag til konsumprisveksten. Når den endelige lønnsveksten for 1983 foreligger, kan det vise seg at det anslåtte bidraget til prisveksten fra lønnsutviklingen må revideres. Siden det er liten grunn til å tro at prisveksten totalt fra 1982 til 1983 blir særlig forskjellig fra 8½ pst., må da bidraget fra driftsresultatene eventuelt endres tilsvarende.

I NOU 1983:23 brukte Beregningsutvalget også en ny, eksperimentell versjon av modellen MODAG (kalt MODAG A) til å lage forutsetninger om prisutviklingen. Fordi MODAG A skiller seg noe fra MODIS IV, var det naturlig å dekomponere den beregnede prisstigningen noe annerledes enn i tabell 2c. I

denne sammenheng er følgende forskjeller mellom MODAG A og MODIS IV de viktigste: — Det er i MODAG A varierende grad av kostnadsoverveltning, ikke som i MODIS IV enten full kostnadsoverveltning eller eksogene priser. Dette innebærer f.eks. at det for hjemmeproduksjon som konkurrerer med utlandet, og hvor prisene i MODIS IV anslås eksogent, er en viss kostnadsoverveltning i MODAG A. Dette trekket ved MODAG A innebærer bl.a. at de modellberegnete virkningene av høyere importpriser i 1983 blir noe lavere enn det som i dekomponeringen ved MODIS IV er kalt bidrag fra internasjonalt bestemte priser.

— Produktivitet er en modellbestemt størrelse i MODAG A, mens denne for MODIS IV må anslås utenfor modellen. MODAG A ivaretar automatisk at en økning i produksjonen på kort sikt kan skje uten at sysselsettingen øker tilsvarende, særlig dersom det i utgangspunktet er lav kapasitetsutnyttning.

— Det vil i MODAG A generelt ta noe tid fra kostnadene øker til prisene settes opp.

Tabell 2d viser en ajourført prisdekomponering med utgangspunkt i MODAG A, som ellers bygger på de samme grunnleggende forutsetningene som tabell 2c.

Tabell 2 d. *Konsumprisstigningen 1982 og 1983 anslått ved MODAG A. Prosentenheter.*

Prisbestemmende faktorer	1981—82		1982—83 ¹⁾	
	Ajourført anslag	NOU 1983: 23	Ajourført anslag	NOU 1983: 23
Importpriser	1,7	2,0	1,9	2,1
Offentlig regulerte priser og jordbrukspriser	4,0	4,0	3,1	3,3
Avgifter og subsidier	0,6	0,6	0,6	0,6
Lønnskostnader som overveltes i priser	2,7	2,7	1,8	1,9
Driftsresultat som overveltes i priser	2,3	2,0	1,1	0,6—1,6
Konsumprisindeksen i alt	11,3	11,3	8,5	8,5—9,5

¹⁾ Med 8 pst. lønnsvekst.

KAPITTEL 3

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1. KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

I avsnitt 3.2 omtales utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge og hos våre handelspartnere. Ved slike sammenlikninger spiller valutakursutviklingen en viktig rolle. En har derfor valgt å starte med å omtale denne.

Valutamarkedet har også i 1983 vært preget av høy og økende dollarkurs overfor de vest-europeiske valutaene. Ved slutten av året ble det meldt om rekordnoteringer for dollar i flere vest-europeiske land.

Figur 3.1 viser kursutviklingen i norske kroner for et utvalg av andre valutaer siden midten av 1982.

Innen det europeiske valutasystem, EMS, som de fleste EF-valutaer er knyttet til, ble det foretatt en paritetsendring 21. mars 1983. De viktigste endringene var oppskrivning av tysk (5,5 pst.), nederlandsk (3,5 pst.) og dansk (2,5 pst.) valuta og en nedskrivning av fransk (2,5 pst.) og italiensk (2,5 pst.) valuta.

Generelt er kronens kurssvingninger dempet i forhold til de svingninger andre valutaer er utsatt for. Det skyldes den valutakurven Norge etablerte i desember 1978. De någjeldende vektene ble fastsatt i august 1982. Dette systemet holder kronens verdi noenlunde fast i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere.

Fig. 3.1. *Middelkurser i Oslo (N.kr. pr. enhet) for US-dollar, britiske pund, tyske mark og svenske kroner. Månedsgjennomsnitt.*

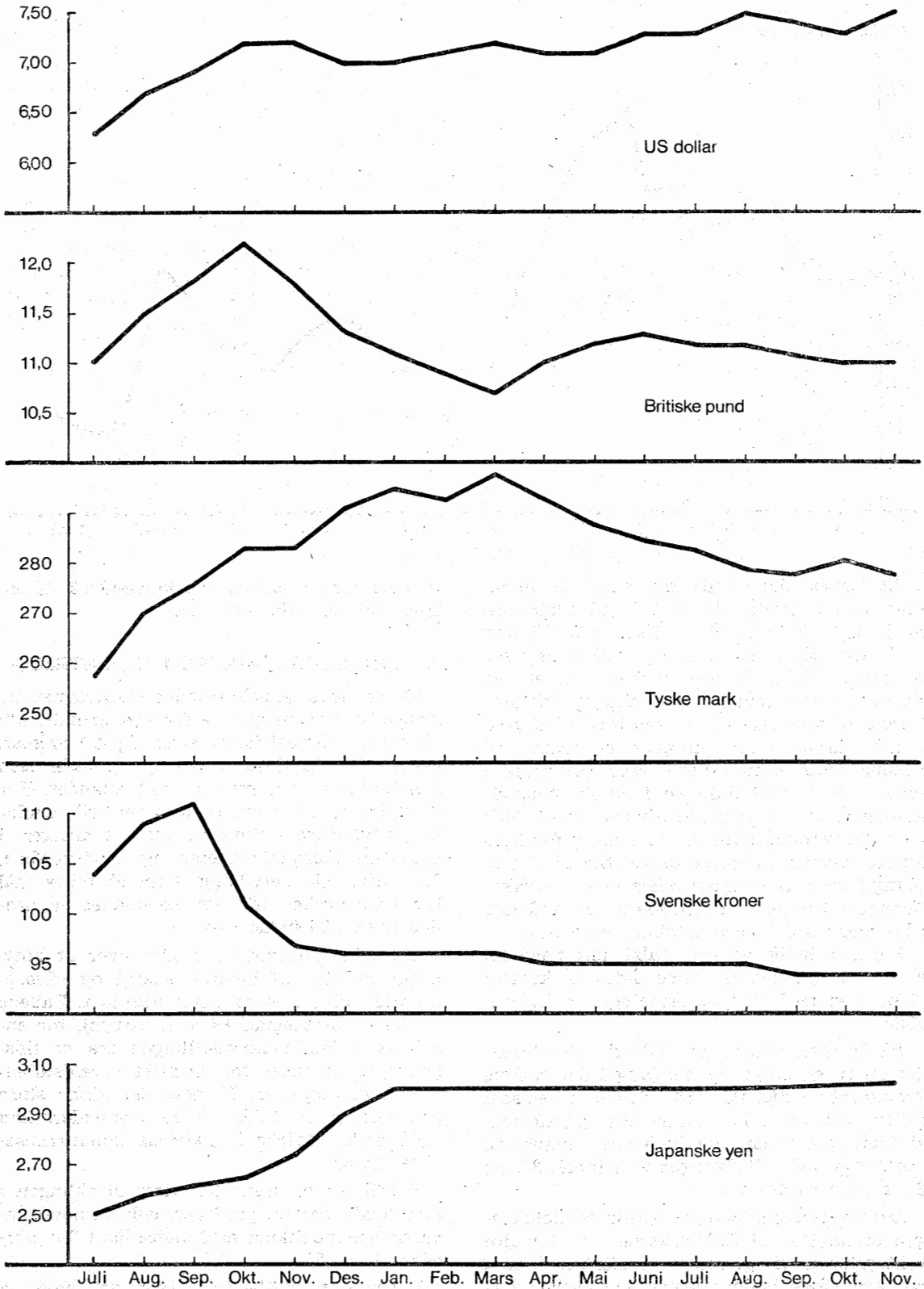
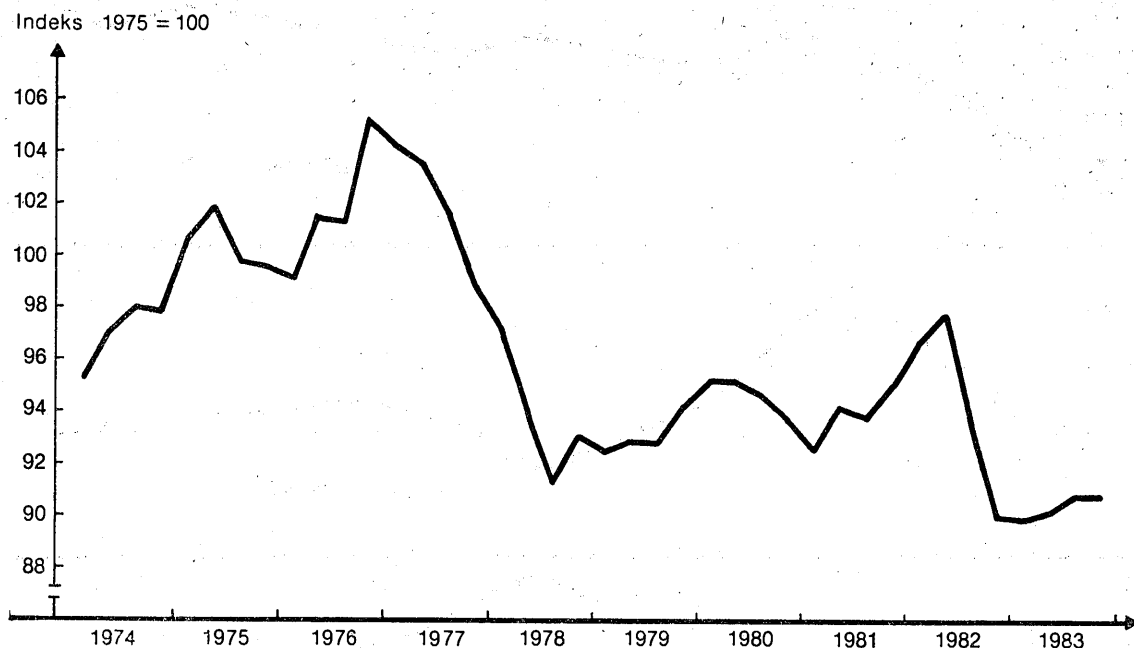

Fig. 3.2. Kursutviklingen for den norske krone målt med IMF-vekter.
Kvartalsgjennomsnitt.

Et samlet bilde av utviklingen i kronens internasjonale verdi i årene 1974 til 1983 målt med IMF-vekter er vist i figur 3.2. Figuren er basert på kvartalstall og med anslag for 4. kvartal 1983. Tallene er fremkommet ved at en har veid sammen valutakursendringene i våre 13 viktigste konkurrentland målt med norske kroner. Beregningene er utført på samme måte som valutakursberegningene i tabell 3 c over utviklingen i norsk industris konkurranseevne. Figuren gir således et bilde av valutakursutviklingens betydning for konkurranseevnen. I figuren betyr stigende kurve øking i kronens internasjonale verdi (svekket konkurranseevne), og fallende kurve, nedgang i kronens verdi (bedret konkurranseevne).

Figuren indikerer en stabil internasjonal verdi for den norske krone siden 4. kvartal 1982, men med en viss stigning i 3. kvartal 1983.

På årsbasis regnet fra 1982 til 1983 ligger det an til en betydelig nedgang i den norske kronens internasjonale verdi når den måles som i figur 3.2. Dette har sammenheng med nedskrivningene av den norske krone i august og september 1982. Nedgangen er i tabell 3 b og 3 c anslått til 4¾ pst.

Det presiseres at den beregnede verdiendringen er knyttet til IMF-vektene, og at andre vektsystemer vil gi andre resultater. Videre vil Beregningsutvalget bemerke at anslått verdifall er et gjennomsnittstall som dekker over

til dels sterke endringer i kursene på de enkelte valutaer. Se figur 3.1.

2. LØNSKOSTNADENE I INDUSTRIEN

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) utgjør — direkte og indirekte — en vesentlig del (anslagsvis 70 pst.) av kostnadene for de fleste varer og tjenester som fremstilles i konkurranse med utlandet. For utviklingen i konkurranseevnen vil derfor lønnsutviklingen sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få avgjørende betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien.

En må imidlertid være klar over at kostnader knyttet til kapital, energi og råvareinnsats faller utenfor dette begrepet. Tallene er derfor best egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurransestillingen fra et tidspunkt til et annet for de mest arbeidsintensive industrigrener. Dersom det skjer store endringer i en rekke andre kostnader, kan også dette påvirke industriens konkurranseevne sterkt.

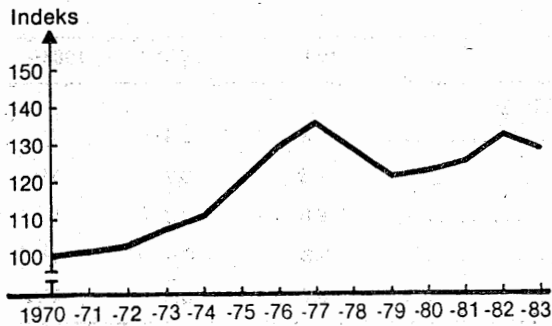
Tabell 3 a og figur 3.3 viser utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri sammenliknet med andre land for perioden 1961—83.

I perioden 1961—1977 fant det sted en nokså sammenhengende svekkelse av norsk

industriens relative kostnadsposisjon. Svekkelsen var særlig sterk i årene 1974—1977.

I årene 1977—1980 gikk denne utviklingen i motsatt retning. Bedringen i disse årene kan

Fig. 3.3. *Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri i forhold til våre handelspartnere 1970 = 100*

Tabell 3 a. *Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge i forhold til våre viktigste handelspartnere¹⁾ (1970 = 100)*

	1961	1965	1970	1974	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 ¹⁾
Indeks	88,8	89,2	100,0	110,4	135,5	127,7	121,2	122,2	124,8	131,1	128½
Endring fra året før		0,1 ²⁾	2,8 ²⁾	2,5 ²⁾	5,0	— 5,8	— 5,1	0,8	2,1	5,0	— 2

¹⁾ Anslag.

²⁾ Gjennomsnittlig årling endring.

Kilde: Nasjonalregnskapet for norske tall. IMF for våre konkurrenters tall.

Norsk næringslivs konkurranseevne overfor utlandet påvirkes av en rekke ulike faktorer. I dette kapittel har vi behandlet utviklingen i lønnskostnader, produktivitet og valutakurser. Etter utvalgets mening har disse faktorene hatt en sentral betydning for utviklingen av konkurranseevnen.

Utvalget vil imidlertid understreke at også andre faktorer vil være viktige i denne sammenheng. Bl.a. er andre kostnadskomponenter enn lønningene medbestemmende for konkurransesituasjonen. Som eksempler kan nevnes prisen på realkapitalen (rentenivået, skatte- og avskrivningsregler), prisen på andre innsatsfaktorer (f.eks. energi) og offentlige støttetiltak som påvirker kostnadene. Videre kan nevnes utviklingen i næringslivets struktur og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet. Ulikheter i kapasitetsutnyttningen landene imellom virker også inn.

De ulike faktorer trekker i ulike retninger. Flere av dem kan vanskelig tallfestes og en analyse vil ikke gi noe grunnlag for noen sammenveiling av dem.

I årene fram t.o.m. 1977 ble konkurranse-

i hovedsak tilskrives lavere vekst i lønnskostnadene i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere, jfr. pris- og lønnsstoppen 1978—1979. Valutakursutviklingen bidro også til bedret konkurranseevne i denne perioden, mens produktivitetsutviklingen hadde motsatt effekt med klart svakere vekst innen norsk industri i disse årene enn hos gjennomsnittet for våre handelspartnere.

I løpet av 1980 gikk det på nytt mot svekket kostnadsposisjon for norsk industri, målt på denne måten, en utvikling som forsterket seg i 1981 og 1982. Tabell 3 b gir et inntrykk av hva de ulike faktorene, lønnskostnader i nasjonal valuta, produktivitet og valutakurser, har betydd for utviklingen i perioden 1980—1983.

I både 1981 og 1982 økte lønnskostnadene i norsk industri sterkere enn hos våre viktigste handelspartnere, men også en relativt svak produktivitetsvekst i Norge hadde betydning.

evnen for norsk næringsliv målt med lønnskostnader pr. produsert enhet klart svekket. Dette medvirket til tap av markedsandeler til konkurrenter på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Tapet må også ses på bakgrunn av sammensetningen av vår vareeksport som har et stort innslag av råvarer og innsatsvarer som påvirkes sterkt av dårlige konjunkturer på eksportmarkedene. Gjennom 1978 og 1979 gjenvant vi en god del av tapet i konkurranseevne i tidligere år og nedgangen i markedsandeler stoppet opp. Senere synes det på ny å ha vært en nedgang i norsk industriens markedsandeler både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedene.

Beregningsutvalget vil understreke at utviklingen i industriens konkurranseevne slik denne vanligvis defineres, ikke kan ses uavhengig av et lands økonomiske utvikling. I Norge har framveksten av oljevirksohmheten bremset produktivitetsveksten i den tradisjonelle industrien og dermed påvirket konkurranseevnen. Samtidig har oljevirksohmheten gitt oss en betydelig handlefrihet i utenriksøkonomien. Den større handlefriheten ble i

midten av 1970-årene benyttet til å motvirke det økonomiske tilbakeslaget internasjonalt. Tiltakene for å holde industrisysselettingen oppe medvirket til svakere produktivitsvekst i forhold til andre land med større nedgang i industrisysselettingen enn hos oss. Den generelle motkonjunkturpolitikken førte til bety-

delig ekspansjon i skjermede næringer, noe som igjen bidro til å heve industriens kostnadsnivå i forhold til utlandet.

Disse forhold var viktige årsaker til det tapet i konkurranseevne som skjedde i den tradisjonelle industrien i årene 1970—1977.

Tabell 3 b. *Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) 1981—83. Prosentvis endring fra året før¹⁾*

	1981	1982	1983 ²⁾
Handelspartneres lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE)			
nasjonal valuta	7,3	5,9	2 ¹ / ₂
Produktivitet	1,6	2,2	3 ¹ / ₂
Lønnskostnader	9,0	8,2	6
Valutakursendringer ³⁾	0,8	— 0,6	4 ³ / ₄ ⁴⁾
Handelspartnere LPE, norsk valuta	8,2	5,3	7 ¹ / ₄
Norsk industris lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE)	10,6	10,7	5
Produktivitet (bruttoprodukt pr. årsverk)	1,0	0,8	3 ¹ / ₂
Lønnskostnader (pr. årsverk)	11,7	11,6	8 ³ / ₄
Relativ forverring i norsk konkurranseevne	2,1	5,0	— 2

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et veid geometrisk gjennomsnitt (IMF-vekter) på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår.

²⁾ Anslag.

³⁾ Positivt tall innebærer en effektiv depressering av norske kroner.

⁴⁾ Valutakursanslagene legger beregningsteknisk til grunn IMF-veid effektiv valutakurs fra november uendret ut året.

Kilde: OECD, IMF, Norges Bank og Statistisk Sentralbyrå.

Fra 1982 til 1983 regner Beregningsutvalget med at lønnsveksten for industriarbeidere kan bli 8,4 pst. Lønnsveksten for funksjonærer i industrien anslås til 9,1 pst. Lønnsveksten for industriansatte under ett antas dermed å bli ca. 8,7 pst. fra 1982 til 1983.

Produktivitsveksten i industrien er i Salderingsproposisjonen anslått til 3,5 pst. Lønnskostnadene pr. produsert enhet vil med disse forutsetningene øke med ca. 5 pst.

Lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere er antatt å øke med 2¹/₂ pst. fra 1982 til 1983 målt i nasjonal valuta og 7¹/₄ pst. i norske kroner. En har da forutsatt at de gjennomsnittlige valutakurser i november også gjelder i desember. Det vil gi et gjennomsnittlig kursfall på 4³/₄ pst. for norske kroner.

I forhold til Salderingsproposisjonen legger Beregningsutvalget til grunn 1/4 prosentenhet sterkere kursfall for norske kroner fra 1982 til 1983 og 1/2 prosentenhet sterkere lønnsvekst. Tilsammen gir dette 1/4 prosentenhet svakere konkurranseevneforbedring fra 1982 til 1983.

Alt i alt regner Beregningsutvalget med en forbedring i norsk industris konkurranseevne fra 1982 til 1983 på 2 pst. Uten valutakursendringen mellom de to årene kunne det blitt en svekkelse på 2¹/₂ pst.

Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien innen de enkelte land, er gjengitt i tabell 3 c. Tabellen gir et bilde av utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i de enkelte land og viser hvor store forskjeller det er i kostnadsutviklingen mellom de enkelte land. Pga. de store forskjellene vil ikke et veiet gjennomsnitt gi fullgodt uttrykk for den endrede konkurranse situasjon norsk industri vil stå overfor.

Av de mest sentrale handelspartnere i tabellen er det kun Danmark og Frankrike som vil ha sterkere kostnadsutvikling enn Norge i 1983.

Kronedepresieringen bidrar imidlertid til at målt i norsk valuta, vil kostnadsutviklingen i de fleste land være sterkere enn i Norge.

Beregningsutvalget finner grunn til å understreke at beregninger av utviklingen i de relative lønnskostnader nødvendigvis har store

usikkerhetsmarginer. Ikke bare er usikkerheten knyttet til lønnskostnadsanslag for Norge, men også til anslagene for våre viktigste handelspartnere. Usikkerheten er sær-

lig stor når det gjelder de foreløpige tall for 1983. Konklusjonene ovenfor må derfor tolkes med varsomhet.

Tabell 3 c. *Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien¹⁾ hos våre viktigste handelspartnere. Prosentvis endring.*

	IMF- vekter ²⁾	LPE-endring i nasjonal valuta			Valutakursutvikling overfor norske kroner ³⁾			LPE-endring i norske kroner		
		1981	1982	1983	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Belgia	2,2	2,2	4,4	6 ^{1/4}	-10,2	-9,5	3 ^{3/4}	-8,2	-5,5	10 ^{1/4}
Canada	3,3	10,3	13,8	-3 ^{1/2}	13,3	9,4	13	25,0	24,5	9
Danmark	6,3	3,4	8,3	6	-8,1	-4,0	3 ^{1/4}	-5,0	4,0	9 ^{1/2}
Frankrike	8,5	13,2	13,1	8	-9,5	-7,2	-2 ^{1/4}	2,4	5,0	5 ^{1/2}
Italia	3,1	18,0	17,5	16 ^{1/4}	-12,3	-5,9	3 ^{1/4}	3,5	10,6	17 ^{1/4}
Nederland	4,3	1,5	5,4	1 ^{1/4}	-7,4	4,9	6	-6,0	10,6	6 ^{1/4}
Storbritannia	13,6	9,8	5,5	1 ^{1/2}	0,9	-2,9	-1 ^{3/4}	10,8	2,5	3
Sverige	13,9	12,4	3,3	3 ^{1/2}	-2,7	-9,3	-7 ^{3/4}	9,4	-6,3	-4 ^{1/2}
Sveits	1,1	7,1	7,1	6 ^{1/4}	-0,7	8,6	9 ^{1/4}	6,6	16,3	16
Vest-Tyskland	16,4	4,6	3,7	-1 ^{1/4}	-6,6	4,6	7 ^{1/2}	-2,3	8,5	6 ^{1/4}
Østerrike	1,4	7,1	2,9	1 ^{1/2}	-5,7	4,9	7 ^{1/2}	1,0	7,9	8
Japan	15,7	2,2	4,5	1	18,9	-0,5	18 ^{1/4}	21,5	4,0	19 ^{1/2}
USA	10,2	7,3	9,1	2	16,2	12,5	13	24,7	22,7	15 ^{1/4}
Norges handelspartnere ..	100,0	7,3	5,9	2 ^{1/2}	0,8	-0,6	4 ^{3/4}	8,2	5,3	7 ^{1/4}
Norge		10,6	10,7	5				10,6	10,7	5
Relativ LPE								2,1	5,0	-2

Kilde: OECD, IMF, nasjonale anslag.

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som veid geometrisk gjennomsnitt på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår.

²⁾ Disse vektene angir den samlede konkurransemessige betydning de respektive land har for norsk tradisjonell eksport og hjemmekonkurrerende varer. De angir både den betydning landene har som direkte avtakere av norske produkter og den rolle de spiller som konkurrenter på våre markeder innen samme produktgruppe. Vektene er laget med basis i 1975.

³⁾ Valutakursanslagene legger beregningsteknisk til grunn IMF-veid effektiv valutakurs fra november uendret ut 1983. Positivt tall innebærer en effektiv depresiering av norske kroner.

KAPITTEL 4

Konjunktursituasjonen

1. VERDENSØKONOMIEN

Mot slutten av 1982 kom de første tegn til en begynnende konjunkturoppgang i de industrialiserte land. Det hadde da gjennom 2 år vært avtakende eller stagnert økonomisk aktivitet og sterk stigende arbeidsløshet, særlig i de vest-europeiske land.

Oppsvinget har vært ledet av USA, der den økonomiske veksten har vært meget sterk hittil i 1983. Japansk økonomi har fortsatt sin framgang, mens i Vest-Europa er bildet for 1983 noe mer blandet. I Storbritannia og Vest-Tyskland har den økonomiske aktiviteten økt særlig i første del av året. I Frankrike og Italia på den annen side har 1983 vært et nytt år med svak økonomisk utvikling. Tabell 4a og 4b viser anslag for BNP-vekst og konsumprisvekst for våre viktigste handelspartenere frem til 1984.

For hele OECD-området, der USA veier ca. 40 pst., er BNP-veksten fra 1982 til 1983 anslått til 2¼ pst. Veksten til neste år kan bli på ca. 3¼ pst. Konsumprisstigningen er i 1983 nede i vel 5 pst. år over år. Den kan øke svakt til neste år i samband med konjunkturoppgangen.

I USA har følgende faktorer bidratt til oppgangen:

- ekspansiv finanspolitikk siden 1982
- mindre stram pengepolitikk fra midten av 1982
- markert fall i inflasjonen og sterkere enn fallet i lønnsveksten slik at husholdningenes disponible realinntekt har økt
- fall i husholdningenes sparerate.

Det synes nå som om USA er inne i en tradisjonell oppgangskonjunktur mht. omfanget av og styrken i veksten. Den private forbruksetterspørsel og boligbygging leder oppgangen. Arbeidsledigheten avtar og sysselsettingen øker. Det er skapt anslagsvis 3 mill. nye arbeidsplasser fra 4. kvartal 1982 til 4. kvartal 1983.

Industriproduksjonen har i samme tidsrom økt med om lag 15 pst. En økende investeringsetterspørsel fra bedriftenes side, gir

grunnlag for å anta at den økonomiske veksten også til neste år blir sterk.

Japan hadde i første del av året en nokså svak økonomisk vekst. Aktiviteten har imidlertid tatt seg opp utover året. I oktober ble det iverksatt vekst- og handelsstimulerende tiltak, bl.a. diskontonedsettelse, skattelettelse, økt offentlig etterspørsel og tollreduksjon. Tiltakene vil understøtte en fortsatt gunstig utvikling i 1984.

I Storbritannia har økonomien i år vært preget av bl.a. sterk vekst i den private forbruksetterspørsel og lageroppbygging. Det førstnevnte har sammenheng med et markert fall i spareraten. Arbeidsledigheten har falt noe. Den registrerte, sesongkorrigerte ledighetsraten lå i oktober på 12,3 pst. mot 12,5 pst. i januar. Industriproduksjonen har også økt svakt fra 1982.

Også i Vest-Tyskland har vekstimpulsene i 1983 særlig kommet fra privat forbruk og lagerinvesteringer. Den første faktoren må ses i sammenheng med et fall i spareraten i første del av året og økte innkjøp før momsforhøyelse i juli. Boliginvesteringene har økt de siste månedene etter nedgang i første halvår, og også for eksporten er det tegn til framgang.

Sveriges økonomi har i 1983 vært kjennetegnet av bl.a. en sterk eksportvekst. Dette må sees i sammenheng med devalueringen av den svenske krone høsten 1981 og 1982 og derigjennom bedret svensk konkurranseevne. Til forskjell fra flere andre land har det vært nedgang i den private konsumetterspørselen i forhold til 1982. Også investeringsetterspørselen har falt, mens offentlig etterspørsel har økt noe.

Industriproduksjonen har vært i jevn vekst siden august 1982. Det er i høstmånedene også tegn til at arbeidsledigheten (sesongkorrigert) stabiliseres. Dette må sees i lys av omfattende arbeidsmarkedstiltak, som i den siste tiden har vært særlig rettet mot ungdom.

Konsumprisene vil antakelig øke med knapt 9 pst. i forhold til 1982. Tatt i betraktning den betydelige devalueringen høsten 1982 og de

prisutsikter som forelå da, må dette sies å være en moderat prisvekst.

Fallet i sparerenten som er omtalt foran i samband med britisk og tysk økonomi, er et karakteristisk trekk i den økonomiske utviklingen blant flere av våre viktigste handelspartnere. I flere av landene er spareratene nå nede på et meget lavt nivå. Dette impliserer at vekstimpulsene fra den private konsumentetterspørsel i stor grad vil avhenge av en bedring i de disponible realinntekter.

For å sikre en fortsettelse av konjunkturoppgangen i Vest-Europa, dvs. blant de land som utgjør hovedtyngden av våre handelspartnere, er det videre av stor betydning at den forbrukslede oppgangen avløses av et oppsving i investeringsetterspørselen og eksporten.

Alt i alt har en lagt til grunn en BNP-vekst hos våre viktigste handelspartnere på 1½ pst. fra 1982 til 1983. I utvalgets vår-rapport var denne veksten forutsatt å bli 0,7 pst. Oppjusteringen skriver seg i hovedsak fra økte vekstanslag for USA, Storbritannia,

Vest-Tyskland og Danmark. Til 1984 kan veksten tilta noe til anslagsvis 2½ pst. Industriproduksjonen kan øke 1¼ og 4 pst. i hhv. 1983 og 1984.

Arbeidsledigheten forverret seg gjennom 1983 i de fleste industrialiserte land. I 1984 kan ledigheten utvikle seg noe forskjellig i de ulike land i takt med de ulike vekstutsiktene. For USA regner en med at nedgangen i ledigheten som ble innledet i 1983 fortsetter i 1984. I de europeiske landene kan ledigheten fortsatt øke noe. For OECD-området under ett ble det i Salderingsproposisjonen (St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 15, 1983—84) anslått at ledighetsraten vil bli redusert fra 9 pst. i 1983 til 8½ pst. i 1984. Det innebærer et fall i antall ledige på rundt 1 million i løpet av 1984. Nivået kan da ligge på ca. 31 millioner arbeidsledige ved utgangen av året. Det tekniske beregningsutvalg oppfatter dette som et rimelig perspektiv.

Konsumprisveksten hos våre viktigste handelspartnere er halvert siden 1981. Veksten fra 1982 til 1983 er anslått til 5½ pst. og til neste år til 4¾ pst.

Tabell 4 a. *Utvikling i bruttonasjonalproduktet, import og industriproduksjon i OECD-området. Prosentvis endring.*

	Eksport- vekter 1982	Årlig gj.snitt 1970—80	1981	1982	1983 ¹⁾	1984 ¹⁾
BNP						
Belgia	2,9	3,2	—1,8	1,1	0	1½
Danmark	9,1	2,3	0,1	3,1	2	1½
Finland	4,7	3,6	1,3	2,5	2½	3
Frankrike	5,5	3,6	0,2	1,9	0	½
Italia	3,9	3,1	0,1	—0,3	—1½	2
Nederland	6,9	2,9	—1,2	—1,6	1½	1¼
Storbritannia	17,4	1,9	—2,0	1,2	2½	2¼
Sverige	21,2	2,0	—0,3	—0,1	1	2¾
Vest-Tyskland	17,9	2,8	—0,2	—1,1	1¼	2¼
Japan	2,5	4,8	3,8	3,0	3¼	4
USA	8,0	2,9	2,6	—1,9	3½	5½
Norges handelspartnere	100,0	2,6	—0,2	0,3	1½	2½
OECD totalt		3,3	1,6	—0,4	2¼	3¾
- syv store		3,3	1,8	—0,5	2½	4
Norge		4,6	0,3	—0,6	2½	—2
Fastlands-Norge		3,7	0,8	—0,1	½	1¾
Industriproduksjon						
OECD, syv store land		0,8	0,1	—4,6	4	6¼
Handelspartnere		2,1	2,1	—1,5	1¾	4
Norge ²⁾		1,6	—0,5	—2,5	—1½	¾

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.

²⁾ Inkl. tradisjonelt bergverk.

Tabell 4 b. *Utviklingen i konsumprisene i OECD-området. Prosentvis endring.*

	IMF vekter	Årlig gj.snitt 1970—80	Fra foregående år				Vekst de siste 6 mnd. til sept. 1983, årlig rate
			1981	1982	1983 ¹⁾	1984 ¹⁾	
Belgia	2,2	7,4	7,6	8,7	7 ³ / ₄	7 ¹ / ₄	8,6
Canada	3,3	8,0	12,5	10,8	6	5	4,7
Danmark	6,3	9,9	11,7	10,1	6 ³ / ₄	5 ¹ / ₄	7,5
Frankrike	8,5	9,6	13,4	11,8	9 ¹ / ₄	7 ¹ / ₂	9,8
Italia	3,1	13,9	19,5	16,6	14 ³ / ₄	12	10,7
Nederland	4,3	7,3	6,7	5,9	2 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	3,8
Storbritannia	13,6	13,7	11,9	8,6	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	7,1
Sverige	13,9	9,3	12,1	8,6	8 ³ / ₄	5 ¹ / ₂	8,2
Sveits	1,1	5,0	6,5	5,6	3 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂	2,0
Vest-Tyskland	16,4	5,1	5,9	5,3	3	3 ¹ / ₄	3,8
Østerrike	1,4	6,3	6,8	5,4	3 ¹ / ₄	5 ¹ / ₄	2,8
Japan	15,7	9,0	4,9	2,7	1 ¹ / ₂	1 ³ / ₄	2,6
USA	10,2	7,8	10,4	6,1	4	5	5,9
Norges handelspartnere	100,0	9,0	9,6	7,4	5 ¹ / ₂	4 ³ / ₄	5,9
OECD totalt		9,0	10,6	7,8	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	6,5
— syv store		11,9	10,0	7,1	4 ³ / ₄	5	5,9
Norge		8,4	13,6	11,3	8 ¹ / ₂	6	5,5

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.

2. NORSK ØKONOMI

Den realekonomiske utviklingen

Samlet produksjon og etterspørsel i Norge er nå i oppgang. I følge Salderingsproposisjonen ventet regjeringen en produksjonsvekst for 1983 på 2,5 prosent, regnet i forhold til foregående år. Veksten skyldes særlig økt oljeproduksjon; regnet uten sjøfart og oljevirk-somhet er produksjonsveksten for 1983 anslått til 0,5 prosent. For industrien sett under ett må en regne med en produksjonsnedgang på omlag 1,5 prosent.

Foruten økt produksjon og investerings- etterspørsel fra oljevirk-somheten har vekst-impulsene for norsk økonomi i 1983 kommet fra utenlandsetterspørselen og fra offentlig konsumentetterspørsel. Den private konsum- etterspørselen — som utgjør nær halvparten av bruttonasjonalproduktet — har derimot gitt relativt små vekstimpulser. Investerings- etterspørselen utenom oljevirk-somheten har gitt betydelige negative bidrag.

Alt i alt har dette ført til en nedgang i sys- selsettingen målt i årsverk og et overskudd på betalingsbalansen overfor utlandet på nærmere 15 milliarder kroner. Dette har gått sammen

med en markert demping av inflasjonstakten, fra 11,3 prosent i 1982 regnet i forhold til året før til i høyden 8¹/₂ prosent i 1983.

For 1984 er det antatt at dette bildet vil bli noe endret, med større og positive vekstbidrag fra den private konsum- og investerings- etterspørselen utenom olje og sjøfart; med mindre bidrag fra oljeinvesteringene, den tradisjonelle vareeksporten og offentlig konsumentetterspørsel; og med negative bidrag fra oljeproduksjonen. Regnet uten sjøfart og oljevirk-somhet, er BNP-veksten anslått til 1,7 prosent i Salderingsproposisjonen. Medregnet sjøfart og oljevirk-somhet — og etter nedjustering av oljeproduksjonen med 15 prosent for planleg- gingsformål — er det lagt til grunn en ned- gang i BNP i alt på vel 2 prosent. Etter ned- justering av oljeeksporten med nær 11 milliar- der kroner, er det i Salderingsproposisjonen anslått et overskudd på betalingsbalansen overfor utlandet på 1¹/₂ milliarder kroner i 1984.

En oversikt over utviklingen i de realøko- nomiske hovedstørrelsene i 1983 og 1984 slik de ble gitt i Nasjonalbudsjettet 1984, og med enkelte justerte anslag publisert i Salderings- proposisjonen, er gjengitt i tabell 4 c.

Tabell 4 c. *Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra foregående år.*

	Regnskap			Anslag ¹⁾	
	1980	1981	1982	1983	1984
Privat konsum	2,3	1,3	1,3	0,8	1,7
Offentlig konsum	4,7	5,2	1,0	2,9	0,9 (1½)
Bruttoinvesteringer i fast kapital	— 0,8	15,1	— 8,4	6,8	9,6
Sjøfart og oljevirksomhet	— 22,9	115,7	— 22,2	41,0	27,6
Annet	2,8	2,8	— 4,8	— 2,9	2,3
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (ekskl. lagerinvestering)	1,9	5,9	— 1,6	2,8	3,7 (3,5)
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerinvestering)	4,9	1,0	3,0	— 0,2	0,5
Herav uten investering i sjøfart og oljevirksomhet	6,1	— 2,5	4,6	— 2,7	— 1,9
Eksport	2,1	0,2	— 2,6	2,1	— 3,1
Tradisjonelle varer	0,3	0,7	— 2,6	5,0 (9)	5,0 (5)
Annet	3,3	— 0,1	— 2,6	— 4,3	— 3,4
Import	3,3	1,9	5,9	— 2,2	2,6
Tradisjonelle varer	10,3	— 1,5	5,9	— 3,7	5,5
Annet	— 8,9	8,9	5,8	1,6	— 2,1
Bruttonasjonalprodukt	4,3	0,3	— 0,6	1,6 (2,5)	— 1,9 (— 2,1)
Memo: uten nedjustering for oljevirksomheten	..	..	..	2,5	— 0,1 (0,8)
Bruttonasjonalprodukt uten sjøfart og oljevirksomhet	2,6	0,8	— 0,1	0,7 (0,5)	1,4 (1,7)

¹⁾ Anslag iflg. Nasjonalbudsjettet 1984. I parentes er gjengitt nye anslag publisert i Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 15).

Eksport og eksportvareproduksjon

I Nasjonalbudsjettet ble veksten i samlet vare- og tjenesteeksport for 1983 anslått til 2,1 prosent. Alt i alt er det nå grunn til å vente en vesentlig sterkere vekst enn dette. For det første er anslaget for olje- og gass-eksporten justert kraftig opp, både som følge av en sterkere produksjonsvekst enn tidligere antatt og som følge av at anslaget for 1983 nå er gitt uten nedjustering for planleggingsformål (5 prosent). For det andre er veksten i tradisjonell vareeksport justert opp fra 5 til 9 prosent. Foruten en del sterkt konjunkturfølsomme råvarer og halvfabrikata, bidro spesielt økt eksport av fisk og elektrisitet til denne sterke veksten. Anslag for utviklingen i den tradisjonelle vareeksporten og veksten i Norges eksportmarkeder er gjengitt i tabell 4 d.

Oppsvinget for de sterkt konjunkturfølsomme råvarene — som har pågått siden slutten av 1982, og som har omfattet både treforedlingsprodukter, ferrolegeringer og aluminium — har i første rekke vært basert på utenlandske bedrifters forventninger om en inter-sjonal konjunkturoppgang. Særlig for aluminium har en betydelig del av den økte etter-

spørselen blitt dekket ved nedbygging av ferdigvarelagrene; lagrene av uedle metaller utenom jern og stål ble mer enn halvert fra 3. kvartal 1982 til samme kvartal 1983. Men også produksjonen tok seg opp, jfr. kurven for utekonkurrerende industri og bergverk i figur 4.1. At produksjonsveksten satte inn så kraftig i løpet av våren, etter de omfattende drifts-innskrenkningene mot slutten av 1982, kan skyldes at de kraftkrevende bedriftene i denne perioden fikk nær ubegrenset tilgang til rimelig overskuddskraft p.g.a. en mild vinter og gode nedbørsforhold.

Deler av denne produksjonen er basert på importerte råstoffer. Gjennom året har lagerindeksene både for råstoffer og importerte varer falt; i 3. kvartal lå de om lag 15 prosent under nivået for samme kvartal i 1982. Det synes derfor som om bedriftene i 1983 i stor grad har valgt å hente de importerte råstoffene fra lager fremfor å øke innkjøpene. Nedbyggingen av råstoff-lagrene kan dels skyldes at de i utgangspunktet var for store og dels at bedriftene hadde svak finansierings-evne etter magre resultater i 1982 og at de derfor ville unngå høye rentekostnader ved

lagerhold. Det kan også reflektere en usikkerhet i bedriftene om hvorvidt eksportoppsvinget ville vedvare, dvs. om den internasjonale konjunkturoppgangen ville utvikle seg videre og

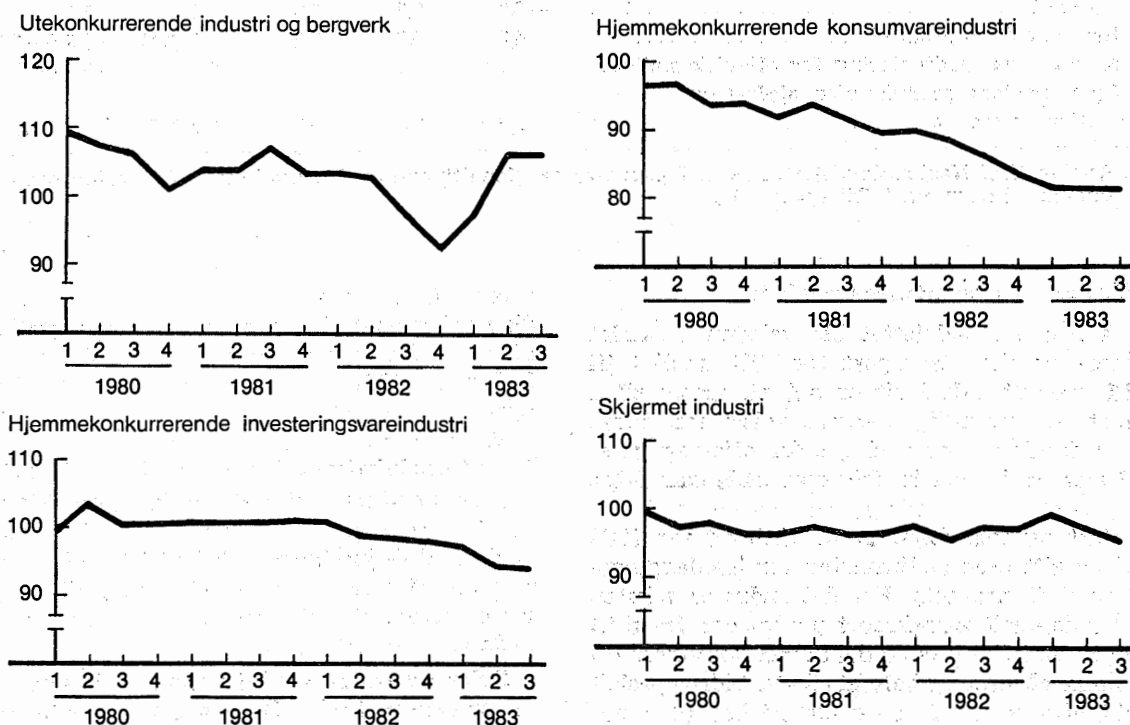
dermed gi vekstimpulser utover de mer spekulative lageroppkjøpene fra de utenlandske videreforedlingsbedriftene.

Tabell 4 d. Norges vareeksport og veksten i våre eksportmarkeder. Prosentvis volumendring fra året før.

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 ¹⁾	1984 ¹⁾
Norges eksport av varer utenom skip, råolje, naturgass og oljeplattformer m.v.	— 5,5	6,6	8,1	0,3	0,7	— 2,6	9	5
Herav eksport av bearbejdede varer (SITC 5—9)	— 5,5	9,4	7,8	—	0,4	— 1,4	..	..
Bruttonasjonalprodukt hos våre viktigste handelspartnere					— 0,2	0,3	1½	2½
Industriproduksjon hos våre viktigste handelspartnere					2,1	— 1,5	1¾	4

¹⁾ Anslag fra Salderingsproposisjonen, St.prp. nr. 1, Tillegg nr. 15 (1983—84).

Fig. 4.1. Produksjonsindeks for industri og bergverk. Sesongkorrigerte kvartalstall. 1975 = 100.

Fordi eksportveksten delvis ble hentet fra lager og delvis ble hentet fra økt produksjon uten noen tilsvarende økt import av råstoffer, ble nettovirkningen av eksportoppgangen i 1983 på handelsbalansen overfor utlandet uvanlig sterk. For 1984 kan en få en motsatt effekt; om det viser seg at eksportoppgangen blir langvarig må en regne med at importen av råstoffer vil ta seg betydelig opp gjennom vinteren og våren 1984.

Den positive virkningen på betalingsbalan-

sen for 1983 ble forsterket av at også prisene på enkelte av produktene utviklet seg i gunstig retning i løpet av året, jfr. tabell 4 e som viser prisutviklingen for utvalgte grupper av eksportvarer. Dette har trolig også ført til at lønnsomheten i de berørte bedriftene er betydelig forbedret i 1983 sett i forhold til de svært dårlige resultatene for 1982. Prisoppgangen vil gi positive bidrag til handelsbalansen overfor utlandet også i 1984.

For olje og gass er det ikke antatt noen pro-

duksjonsvekst i 1984, snarere en viss nedgang. Etter nedjustering for planleggingsformål (15 prosent) gir dette en betydelig nedgang i eksporten av olje og gass, hele 18 prosent. En slik kraftig nedgang vil slå ut i samlet eksportvolum, som i følge Salderingsproposisjonen vil bli redusert med mer enn 3 prosent fra 1983 til 1984.

Investeringer og investeringsvareproduksjon

Mens utekonkurrerende industri og bergverk har hatt en betydelig produksjonsvekst gjennom 1983, har produksjonsnedgangen fra 1982 fortsatt for den hjemmekonkurrerende

investeringsvareindustrien, jfr. figur 4.1. En slik motsatt utvikling er en normal del av det tradisjonelle konjunkturmønsteret for norsk økonomi, idet det tar noen tid før en eksportledet konjunkturoppgang forplanter seg utover i økonomien i form av høyere kapasitetsutnyttning og økte inntekter og til slutt slår ut i økt etterspørsel etter investeringsvarer.

Nedgangen for investeringsvareindustrien i 1983 har dessuten vært sterkt påvirket av situasjonen for skipsverftene. Disse bidrar kraftig til at produksjonen for transportmiddelindustri i alt vil bli nærmere 15 prosent lavere i 1983 enn i året før. Denne nedgangen alene vil i så fall trekke indeksen for samlet indu-

Tabell 4 e *Prisutvikling for utvalgte grupper av eksportvarer*

SITC-2 gruppe	Prosent- andel	Prosentvis endring fra samme periode året før		
		1982	1983	
			1.—3. kv.	3. kv.
0—9 Eksport i alt uten skip og oljeplattformer	100,0	7,2	4,4	1,6
Av dette:				
03 Fisk, krepsdyr m.v. og varer derav	4,6	3,3	5,6	4,7
25 Papirmasse og avfall	1,2	5,7	—4,7	1,6
28 Malmer og avfall av metall	1,0	—5,4	11,8	17,8
33 Mineralolje og mineraloljeprodukter	34,4	2,3	6,4	—0,8
34 Gass	20,6	30,4	7,4	—0,5
52 Uorganiske kjemiske produkter	1,1	—2,9	2,0	9,5
56 Kunstgjødsel	1,4	4,5	4,5	0,8
58 Kunstharpikser og plast, cellulose, estere og etere	1,7	1,3	6,4	10,2
64 Papir og papp og varer derav	3,2	6,0	1,2	—
67 Jern og stål	3,3	4,9	3,2	4,8
68 Metaller, unntatt jern og stål	7,0	—5,8	9,6	18,9
7 Maskiner og transportmidler, unntatt skip og oljeplattformer	8,8	8,0	8,8	11,7

striproduksjon for 1983 ned med hele 1,5 prosentpoeng, eller tilsvarende den antatte nedgangen for samlet industriproduksjon for 1983. Aktiviteten i mange verft er nå trolig på et så lavt nivå at de neppe vil kunne gi tilsvarende sterke negative bidrag til samlet industriproduksjon gjennom 1984.

Investeringsetterspørselen fra oljeaktivitetene har gitt betydelige vekstbidrag til norsk produksjon i 1983. Investeringsoppdragene har til en viss grad gitt enkelte verft og verftansatte alternative beskjeftigelsesmuligheter. Tross kraftig vekst gjennom 1983 er det antatt at investeringsetterspørselen fra oljevirk-somheten kan gi ytterligere vekstbidrag gjennom 1984. Men dette vil avhenge av hvor stor andel av de nye ordrene som vil bli plassert i norske bedrifter.

Foruten industriens egen investeringsvareetterspørsel har også offentlig sektors investeringer blitt redusert i 1983. Dessuten synes det nå klart at boliginvesteringene vil vise nedgang, regnet i forhold til året før. Dermed kan investeringsnedgangen utenom sjøfart og oljevirk-somhet for 1983 bli sterkere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet på + 2,9 prosent.

For 1984 er det i Nasjonalbudsjettet lagt til grunn en investeringsvekst utenom sjøfart og oljevirk-somhet på omlag 2 ½ prosent. I tråd med det normale konjunkturmønsteret er det rimelig å vente en oppgang i industriens investeringsetterspørsel i 1984, dette avspiller seg da også i investeringsundersøkelsen for november 1983. Det er imidlertid et spørsmål om lønnsomhetsforholdene og kapasitetssituasjonen vil være slik at investeringsoppgangen vil

få noen tyngde. Det synes klart at de positive bidragene til en eventuell investeringsvekst utenom sjøfart og oljevirksomhet i sin helhet må komme fra bedriftenes investeringssetter-spørsel. I følge det nå vedtatte statsbudsjettet og anslag for kommunesektoren, vil de offentlige investeringene også i 1984 gi negative vekstbidrag. Det er heller ikke lett å se at boligbyggingen skal kunne økes fra 1983 til 1984, eller at reparasjon av eldre boliger skal vokse sterkt nok til at de samlede boliginvesteringene øker.

For 1983 ble det frem til og med oktober satt i arbeid 27 000 boliger. Vel 15 000 av disse ble satt i arbeid i løpet av 1. halvår. Basert på et normalt sesongmønster tilsvarende dette vel 34 000 boliger på årsbasis. Det synes nå svært lite sannsynlig at igangsettingstallet for 1983 skal kunne bli tilsvarende høyt. Dette tyder på at igangsettingen i 2. halvår 1983 har ligget på et lavere nivå enn for 1. halvår.

Om dette gir et reelt uttrykk for husholdningenes behovsvurderinger og finansielle situasjon er det neppe grunn til å vente at igangsettingen neste år vil kunne øke vesentlig i forhold til dagens nivå. Lempligere kreditt-regler vil neppe bety mye, kreditt-tilgangen kan ikke ha vært noen vesentlig hindring for igangsetting av nye boliger i siste halvdel av 1983. Heller ikke inntektsutviklingen skulle tilsi at boliginvesteringene skulle ta seg vesentlig opp utover i 1984. Derimot kan prisøkningen på brukte boliger siden høsten 1982 gradvis føre til en høyere utnyttelse av den eksisterende boligmassen, med tilsvarende redusert behov for nybygging.

Privat konsum og konsumvareproduksjon

Veksten i det private konsumet fra 1982 til 1983 har trolig vært moderat. Utviklingen i de ulike indikatorene tyder ikke på noen vekst i det registrerte varekonsumet. Vekstbidragene kommer i så fall utelukkende fra tjenestekonsumet. Dessuten synes det som om en relativt stor andel av konsumveksten har rettet seg mot konsum i utlandet, enten i form av økte feriereiser eller økt grensehandel.

Tross den svake utviklingen i varekonsumet, synes produksjonsnedgangen gjennom flere år for hjemmekonkurrerende konsumvareindustri å ha blitt bremsset opp gjennom 1983, jfr. figur 4.1. Dette avspiller trolig en noe gunstigere utvikling på tilbudssiden. Blant annet har det vært en økning i møbelekspporten, samtidig som nedgangen i tekstilvareproduksjon synes å ha stanset opp gjennom året. For konfeksjonsindustrien har imidlertid produksjonsnedgangen fortsatt. Det er alt i alt neppe grunn til å anta at produksjonen i hjemmekonkurrerende kon-

sumvareindustri har nådd noe bunnpunkt; produksjonsnedgangen vil trolig fortsette i 1984.

Offentlig konsum

Offentlig konsum har trolig gitt merkbare vekstbidrag gjennom 1983. I utgangspunktet ble det lagt opp til en relativt stram finanspolitikk. Men etter hvert som den sesongkorrigerte ledigheten vokste gjennom året ble politikken lagt om i en mer ekspansiv retning. Også den stadig lavere prisstigningen i forhold til det som var lagt til grunn for allerede vedtatte budsjettposter, bidro til å forsterke realveksten. Mens veksten i offentlig konsum for 1983 ble anslått til 2,5 prosent ved utgangen av 1982 (Salderingsproposisjonen) var anslaget økt til 3,5 prosent i mai 1983 (Revidert nasjonalbudsjett). Det synes nå klart at veksten i 1983 vil bli enda noe høyere enn dette. (Vektanslaget på 2,9 prosent for 1983 i Nasjonalbudsjettet 1984 er av tekniske grunner ikke sammenlignbart med de andre anslagene.)

I følge de nå vedtatte budsjettene vil offentlig konsum i 1984 gi et langt mer beskjedent vekstbidrag, med en vekst på kun 1 ½ prosent regnet i forhold til året før.

Bidragene til produksjonsveksten for 1983

I tabell 4 f har en forsøkt å beregne hvilke bidrag enkelte etterspørsels- og tilbuds-komponenter ga til produksjonsveksten i 1983. En slik oppdeling av produksjonsveksten i komponenter kan gjøres på mange måter, i dette tilfellet har en nyttet en oppdeling som følger av den makroøkonomiske modellen MODIS IV. Denne modellen nyttes bl.a. som hjelpemiddel i arbeidet med nasjonalbudsjettene. Modellen er detaljert, men har samtidig en svært enkel struktur. Det innebærer at dekomponeringen først og fremst viser de direkte virkningene av endringer i hver av komponentene. I virkeligheten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på økonomien på en langt mer komplisert måte enn det modellen fanger opp. Dessuten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på hverandre. Tross dette er det grunn til å tro at beregningen gir et rimelig bra anslag på størrelsesforhold mellom endringen i hver av komponentene og den tilhørende endringen i produksjonen.

Beregningen bekrefter bildet av vekstimpulsene for norsk økonomi i 1983 slik det ble trukket opp foran. Men fordi beregningen bygger på de tallopgavene som lå til grunn for arbeidet med Nasjonalbudsjettet 1984, tar den ikke fullt ut hensyn til de justeringene av enkelte av anslagene som senere er foretatt. Det gjel-

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984

der først og fremst virkningene på total BNP-vekst av de oppjusterte anslagene for oljeproduksjonen, virkningene av en høyere vekst i den tradisjonelle vareeksporten og virkningene av en sterkere nedgang i investeringene ekskl. olje og sjøfart, enn det som ble lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet. Dessuten tyder de nye anslagene på at økningen i importandelene

har vært noe sterkere enn lagt til grunn i beregningene.

Importen

Foruten nedbyggingen av importvarelagrene bidro også sammensetningen av den innenlandske produksjons- og etterspørselsveksten til en nedgang i importen for 1983.

Tabell 4 f. *Beregnete bidrag til endringer i produksjon, import og samlet sysselsetting (årsverk) i 1983. Beregninger basert på anslag i Nasjonalbudsjettet for 1984.*

Bidrag fra	Beregnet virkning på ¹⁾			
	BNP	BNP ekskl. oljevirs. og sjøfart	Import	Utførte årsverk
Innenlandsk etterspørsel ekskl. olje og sjøfart	0,1	0,2	0,6	1 800
— Privat konsum				
— Statlig kjøp av varer og tjenester	0,1	0,1	0,1	2 900
— Kommunalt kjøp av varer og tjenester	0,3	0,4	0,0	9 200
— Private investeringer, Fastlands-Norge	— 0,2	— 0,3	— 0,4	— 4 400
Leveranser til/fra sjøfart og oljevirksomhet				
— Oljevirksomheten	1,5	0,4	0,7	7 800
— Sjøfart	— 0,4	— 0,3	— 2,3	— 6 900
Innenlandske tilbudssidefaktorer ekskl. olje og sjøfart				
— Produksjon/produktivitet i primærnæringene	0,3	0,3	— 0,2	— 2 500
— Produktivitet i industri og bygg og anlegg	0,0	0,0	— 0,0	— 10 300
— Produktivitet i privat tjenesteyting	0,0	0,0	— 0,0	— 1 700
— Lagerinvestering, tradisjonelle varer	— 0,1	— 0,2	— 1,5	— 3 200
Faktorer knyttet til utenrikshandelen				
— Eksport av tradisjonelle varer	0,2	0,3	0,5	5 700
— Eksport av tjenester	0,0	0,0	0,0	700
— Eksport av skip og oljeplattformer	— 0,0	— 0,0	0,0	— 100
— Endring i importandeler	— 0,1	— 0,1	0,2	— 3 000
Beregnete bidrag i alt	1,7	0,8	— 2,3	— 4 000
Endring iflg. Nasjonalbudsjettet	1,6	0,7	— 2,2	— 3 800
Endring iflg. Salderingsproposisjonen	2,5	0,5	..	..

¹⁾ De beregnede virkningene på sysselsettingen er uttrykt i antall årsverk, avrundet til nærmeste 100. De øvrige virkningene er uttrykt som bidrag til samlet endring fra 1982 målt i prosent.

Store leveranser til oljevirksomheten ga riktig nok et betydelig positivt bidrag til importveksten. Men nettovirkningen av bidragene fra sektoren ble betydelig dempet ved at økte leveranser av olje til hjemmemarkedet fortrengte importert olje.

Den sterke veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester rettet seg bare i en viss grad mot importerte varer og tjenester.

Den moderate veksten i det private konsumet ga et tilsvarende moderat bidrag til im-

porten, trass i at en relativt høy andel av veksten tok form av økt reisetrafikk.

Alle disse positive bidragene ble mer enn motvirket av svikten i den private investeringsetterspørselen utenom oljesektoren. Særlig nedgangen i importen av nye og brukte skip slo ut, men også nedgangen i investeringsetterspørselen rettet mot norske produsenter ga et betydelig negativt bidrag.

Også dekomponeringen av bidragene til nedgangen i importen i 1983 er gjengitt i tabell

4.g. Bortsett fra en noe sterkere vekst i anslaget for reisetrafikk er det ikke grunn til å vente noen tilsvarende oppjustering av de importtallene som ble gitt i Nasjonalbudsjettet som det en foretok på eksportsiden. Snarere kan det være grunn til å vente at samlet

import i 1983 vil bli noe lavere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet, p.g.a. lavere import av nye og brukte skip enn tidligere antatt. Det innebærer at nedgangen i importvolumet for 1983 kan bli noe sterkere enn 2 prosent.

Tabell 4 g. *Prisutvikling for utvalgte grupper av importvarer.*

SITC-2 gruppe		Prosent- andel	Prosentvis endring fra samme periode året før		
			1982	1983	
				1.—3. kv.	3. kv.
0—9	Import i alt uten skip og plattformer	100,0	4,3	5,7	2,6
	Herav:				
0	Matvarer og levende dyr	5,7	0,4	3,2	2,8
2	Råvarer, ikke spiselige, unntatt brenselstoffer	7,2	—3,1	1,2	2,8
3	Brenselstoffer, smøreoljer, elektrisk strøm m.v.	14,4	6,8	4,8	1,5
5	Kjemiske produkter	6,6	1,7	7,3	4,6
6	Bearbeidede varer	19,9	7,0	5,7	—0,9
7	Maskiner og transportmiddel unntatt skip og plattformer	31,1	5,8	7,2	3,5
8	Forskjellige ferdige varer	14,1	3,4	8,3	7,3

Sammensetningen av den innenlandske produksjons- og etterspørselsveksten i 1984 vil trolig gi vesentlig sterkere bidrag til importveksten. For det første vil trolig oljevirksoheten fortsatt gi et betydelig nettobidrag. For det andre vil vridningen mot en lavere vekst i offentlig kjøp av varer og tjenester og mot en økende privat konsum- og investeringsetter-spørsel (utenom oljesektoren) også gi sterke positive bidrag. Endelig vil en eventuell fortsatt eksportvekst men uten noen tilsvarende lagernedbygging som i 1983, gi et betydelig positivt bidrag.

Sysselsetting og ledighet

Etter en markert topp i august har tallet på registrert arbeidsledige avtatt noe utover høsten, også når en ser bort fra normale sesongvariasjoner. Ved utgangen av oktober 1983 var vel 60 000 registrert helt arbeidsledige, en økning på 15 000 sammenlignet med oktober året før. I tillegg var nesten 37 000 personer sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak, en økning på vel 14 000 siden oktober 1982.

I følge Arbeidskraftundersøkelsene har den totale arbeidsstyrken økt med 26 000 personer fra 1982 til 1983, regnet som gjennomsnitt for de tre første kvartalene hvert av årene. Dette motsvares av en økning på 1000 i antall sysselsatte og hele 25 000 i antall arbeidssøkende uten arbeidsinntekt. Imidlertid har det vært en

klar vekst i antall sysselsatte gjennom 1983.

Dekomponeringstabellen, 4.f, gir også beregnede virkninger på sysselsettingen målt i hele årsverk av endringer i de ulike komponentene. Som det fremgår av tabellen ga særlig økt offentlig kjøp av varer og tjenester positive sysselsettingsbidrag i 1983, men også investeringsveksten i oljevirksoheten og veksten i den tradisjonelle vareeksporten ga betydelige positive bidrag. Nedgangen i skipsbyggingen ga et negativt bidrag, det samme gjorde nedgangen i private investeringer utenom olje og sjøfart og tapet i hjemmemarkedssandeler. De beregnede direkte virkningene fra høyere produktivitet ga imidlertid det sterkeste negative bidraget. Produktivitsveksten var i 1983 spesielt sterk for industrien. Høyere produktivitet vil også gi positive bidrag til sysselsettingen gjennom bedret konkurranseevne for bedriftene, men virkningene av dette er det ikke tatt hensyn til i beregningene.

I Salderingsproposisjonen er det for 1984 anslått en sysselsettingsvekst på om lag en prosent, eller rundt 20 000 sysselsatte. På grunn av store årskull og fortsatt økt kvinnelig yrkesdeltaking er det trolig at veksten i arbeidsstyrken blir minst like stor. Med uendret meldetilbøyelighet ligger det i så fall ikke an til noen nedgang i den registrerte arbeids-

ledigheten fra 1983 til 1984, selv om de midlertidige arbeidsmarkedstiltakene skulle bli opprettholdt på dagens nivå. Men meldetilbøyeligheten er neppe uavhengig av omfanget

av arbeidsmarkedstiltakene, den økte meldetilbøyeligheten gjennom 1983 må bl.a. sees på bakgrunn av den sterke opptrappingen av arbeidsmarkedstiltakene.

NOU

Norges offentlige utredninger

1983 og 1984

Statsministeren:

Departementet for handel og skipsfart:

Skipsfartens konkurranseevne. NOU 1983: 7.
Reksten-saken. NOU 1983: 13.
Regulering av regnskapsføreryrket. NOU 1983: 20.
Om Garanti-Instituttet for Eksportkredits (GIEK's) garantiordninger. NOU 1983: 34.

Departementet for utviklingshjelp:

Finans- og tolldepartementet:

Bruk av kalkulasjonsrente i staten. NOU 1983: 25.
Utredning fra Delingsgruppen om en foretaksskatt. NOU 1983: 26.
Om mål og virkemidler i penge- og kredittpolitikken. NOU 1983: 29.
Perspektivberegninger for norsk økonomi til år 2000. NOU 1983: 37.
Lov om Norges Bank og pengevesenet. NOU 1983: 39.
Sjømannsskattens virkeområde. NOU 1983: 51.
Om revisjon av valutareguleringen. NOU 1983: 54.

Fiskerdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1983. NOU 1983: 1.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1983. NOU 1983: 23.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 1.

Forsvarsdepartementet:

Industridepartementet:

Ensidige industristeder. NOU 1983: 10.
Statens engasjement i Tofte- og Emden-konkursene. NOU 1983: 31.

Justis- og politidepartementet:

Inkassovirksomhet. NOU 1983: 8.
Lov om film og video. NOU 1983: 9.
Endringer i åndsverkloven m.v. NOU 1983: 35.
Ny fremmedlov. NOU 1983: 47.
Småkravsprosess. NOU 1983: 48.
«Alexander L. Kielland»-ulykken. NOU 1983: 53.
Lov om avtaler om personforsikring. NOU 1983: 56.
Straffelovgivningen under omforming. NOU 1983: 57.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Pedagogisk-psykologisk veiledningstjeneste. NOU 1983: 4.
Skoleledelse og skoleutvikling. NOU 1983: 14.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Dagpenger under arbeidsløse — omsorgsarbeid og utdanning. NOU 1983: 19.
Næringslivets utviklingsmuligheter i innlandet. NOU 1983: 21.
Perspektivanalyse for bygg- og anleggsnæringene 1980—2000. NOU 1983: 28.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet — Funksjonsfordeling og administrasjonsordninger. NOU 1983: 50.
Sjursøya. NOU 1983: 58.

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Lærerutdanning til videregående skole. NOU 1983: 2.
Massemedier og mediepoltikk. NOU 1983: 3.
Stadnamn. NOU 1983: 6.
Universitets- og forskningsbibliotekene i Norge. NOU 1983: 17.
Konservering av gjenstander ved norske museer. NOU 1983: 33.

Landbruksdepartementet:

Rådgivningstjenesten i landbruket. NOU 1983: 22.
Omsetningssystemet for grønnsaker, frukt og bær. NOU 1983: 55.

Miljøverndepartementet:

Planlov. NOU 1983: 15.
Satellittfjernmåling. NOU 1983: 24.
Luftforurensning fra vegtrafikk. NOU 1983: 40.
Naturfaglige verdier og vassdragsvern. NOU 1983: 42.
Kulturminner og vassdragsvern. NOU 1983: 43.
Vilt og ferskvannsfisk og vassdragsvern. NOU 1983: 44.
Friluftsliv og vassdragsvern. NOU 1983: 45.
Norsk Kartplan 2. NOU 1983: 46.

Olje- og energidepartementet:

Organiseringen av statens deltagelse i petroleumsvirksomheten. NOU 1983: 16.
Fremdrift og rekkefølge i kraftutbyggingen. NOU 1983: 18.
Petroleumsvirksomhetens framtid. NOU 1983: 27.
Verneplan for vassdrag III. NOU 1983: 41.

Samferdselsdepartementet:

Samdistribusjon av aviser — Organisering. NOU 1983: 11.
Telematikk — Teleutvalgets utredning II. NOU 1983: 32.
Revisjon av postloven. NOU 1983: 49.

Sosialdepartementet:

«Asylsuvereniteten». NOU 1983: 5.
Tiltak for å høyne den sykepleiefaglige standard i de psykiatriske sykehusene. NOU 1983: 12.
Krigsinvalidenes levevilkår. NOU 1983: 30.
Funksjonshemmedes år 1981. Handlingsplan for 80-årene. NOU 1983: 36.
ILO-konvensjoner som Norge ikke har ratifisert. NOU 1983: 38.
Forsikring i Norge. NOU 1983: 52.

Utenriksdepartementet:

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner

Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 180,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger

Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.
Abonnement: kr. 192,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner

Regjeringens lovforslag.
Abonnement: kr. 120,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter

Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser. Grunnlovsforslag. Private lovforslag. Svar til Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget. Sivilombudsmannen og Ombudsmannsnemndas innberetninger m.m.
Abonnement: kr. 20,40 pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget

Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (innst. S.).
Abonnement: kr. 42,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget

Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (innst. O.).
Abonnement: kr. 42,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende

Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 35,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister

Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 13,20 pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover

Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 15,60 fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»

Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortingssesjonen. Abonnementspris kr. 26,40 pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Forvaltningstjenestene, Trykksakekspedisjon.

Abonnement

kan tegnes hos Universitetsforlaget. Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Boks 8134 Dep., Oslo 1. Postgiro-konto 2 09 75 58.

Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Statsinstitusjoner

bestiller i Forvaltningstjenestene, Trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.

Enkeltbestillinger

Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen.
Prisen fastsettes etter trykksakens sidetall.

UNIVERSITETSFORLAGET